



Elisabeth Meyer Lugg

Hva betyr det for parforholdet å være fosterforeldre?

En kvalitativ studie

**Masteroppgave i familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Abstract

The purpose of this master's thesis has been to investigate how foster parenting affects the relationship between the foster parents. The empirical data consists of six qualitative interviews with foster parents. What patterns seem to develop after the foster child moves in? What is it like to maintain the couple's relationship in combination with being foster parents? Is the relationship a subject of conversation with the Child Welfare Services? Which forms for understanding does the Child Welfare Services have? These are some of the questions the study raises, and the intention is to highlight the foster parents' experiences. Foster parenting and interpersonal relations are seen in the light of a societal context, and modernity-theoretical perspectives on the family forms the theoretical framework of the thesis.

The study highlights three analytic topics: Foster parenting as a joint project, foster parents' coping strategies, and child welfare practice, their forms of understanding and what significance it might have for the balance in foster parenting, consequently for the foster child's care conditions.

Basically, foster parents have a goal of having foster parenting as a joint project. The study shows that redemption from other employment, which mainly applies to women, affects the dynamics of the relationship, and how foster parents divide work tasks from the start sets a precedent for further practice. The couples that have complementary roles develop an imbalance between the genders, with especially additional workload for women. It turns out to be difficult to realize the goal of parenting as a joint project, and the experience of loneliness is highlighted from women redeemed from other employment. The study also shows that fatigue in foster parenting affects the relationship in different ways. A contrast in the empirical data is a minority of couples who basically practice a more equal division of labor. Here it seems that it is to a greater extent possible to realize the plan of being foster parents as a joint project, which also seems to have a strengthening effect both on foster parenting and on the relationship. Furthermore, we see how foster parents benefit from each other for the experience of coping, and how some attitudes seem to have a sustaining effect on the relationship. It seems that the Child Welfare Services have a child-centered focus in the foster care work and less attention on the relationship itself, and that the foster mother's role in the relationship to her foster child is idealized. This practice seems to limit the foster parents' opportunity to realize foster parenting as a joint project.

Sammendrag

Hensikten med denne masteroppgaven er å undersøke hva det betyr for parforholdet å være fosterforeldre. Empirien består av seks kvalitative intervjuer med fosterforeldre om deres parforhold. Hvilke mønster ser ut til å utvikle seg etter fosterbarnet flytter inn? Hvordan er det å ivareta parrelasjonen i kombinasjon med å være fosterforeldre? Er parforhold tema i samtaler med barneverntjenesten? Hvilke forståelsesformer har barneverntjenesten? Dette er noen av spørsmålene studien reiser, og intensjonen er å løfte frem fosterforeldrenes erfaringer. Fosterforeldreskapet og de interpersonlige relasjonene ses i en samfunnsmessig kontekst, og modernitetsteoretiske perspektiver på familien danner oppgavens teoretiske rammeverk.

Studien tar for seg tre analytiske temaer: fosterforeldreskapet som felles prosjekt og mestringsstrategier i fosterforeldreskapet. Videre barnevernets praksis og forståelsesformer, og hvilken betydning disse kan ha for balansen i fosterforeldreskapet, og dermed for fosterbarnets omsorgsbetingelser.

I utgangspunktet har fosterforeldrene et mål om å ha fosterforeldreskapet som et felles prosjekt. Studien viser at frikjøp fra annet arbeid som i hovedsak gjelder for kvinner, påvirker parforholdets dynamikk, og at måten fosterforeldrene fordeler arbeidsoppgaver fra starten av setter presedens for videre praksis. I parene som har komplementære roller utvikler det seg en ubalanse mellom kjønnene, med særlig merbelastning for kvinnene. Det viser seg å bli vanskelig å realisere målet om å være fosterforeldre som et felles prosjekt, og opplevelse av ensomhet blir trukket frem av kvinner i frikjøp. Studien viser også at slitenhet i fosterforeldreskapet påvirker parforholdet på ulike måter. En kontrast i empirien er et fåtall som i utgangspunktet praktiserer mer likestilt arbeidsdeling i paret. Her ser det ut til at det i større grad er mulig å realisere planen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt, noe som også ser ut til å virke styrkende for og fosterforeldreskapet og for parforholdet. Videre ser vi hvordan fosterforeldre drar nytte av hverandre for opplevelse av mestring, og hvordan noen holdninger ser ut til å virke opprettholdende for parforholdet. Det ser ut til at barneverntjenesten har et barnesentrert fokus i fosterhjemsarbeidet og lite oppmerksomhet på parforholdet, og at fostermors rolle idealiseres i relasjonene til fosterbarnet. Denne praksisen ser ut til å begrense fosterforeldrenes mulighet til å være fosterforeldre som et felles prosjekt.

Forord

Fosterhjemsarbeidet er komplekst og sammensatt, og vi møter fosterhjem innenfor ulike etater og kontekster. Det stiller store krav til faglig kunnskap, helhetlig og analytisk tenking for å skape et godt hjelpetilbud. Ofte kommer vi i kontakt med fosterfamilier som har hatt behov for mer hjelp enn det ressursene har gitt plass for. Fosterforeldres parforhold er et tema jeg mener fortjener mer oppmerksomhet, fordi jo bedre rustet fosterforeldre er som par, jo mer rustet tror jeg de er for å ivareta sårbare barn og unge. Jeg er takknemlig for at mine arbeidsplasser har gitt meg mulighet til å gjennomføre denne masterstudien i tillegg til å være i fulltidsjobb. Først som seniorrådgiver i Bufetat, fosterhjemstjenesten i Vestfold, og deretter som klinisk barnevernpedagog ved Vestfold sentralsykehus Bupa, familiebehandlingspoliklinikken. Jeg vil derfor først gi en stor takk til min tidligere avdelingsleder Tor Ivar Andersen og gode kollegaer i fosterhjemstjenesten. Deretter en stor takk til min nåværende avdelingsleder i Bupa Liv Ristvedt, og mine støttende kollegaer der.

Tusen takk til de seks fosterforeldrene som sa seg villig til å la seg intervju om deres parforhold. Det var med deres velvillige bidrag at jeg fikk gjennomført denne studien.

Professor Oddbjørg Skjær Ulvik ved OsloMet, fakultetet for samfunnsvitenskap institutt for sosialfag, tusen hjertelig takk for nyttig og konstruktiv veiledning og tilbakemeldinger gjennom masterprosjektet. Du har vært min trygge havn og motivator hele veien, og min medløper når jeg har vært usikker og redd for å snuble på “målstreken”.

Jeg vil også rette en stor takk til Fride Lindstøl og Mattias Øhra for deling av kunnskap, for konstruktive diskusjoner og oppmuntrende tilbakemeldinger underveis.

Til sist vil jeg si tusen takk til Kyrre Meyer Lugg for datakyndig hjelp, og takk til min datter Ella Meyer Lugg for all tålmodighet du har vist når jeg har brukt utallige timer til masteroppgaven på hjemmekontoret. Nå er jeg endelig ferdig!

Tønsberg, august 2020

Elisabeth Meyer Lugg

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Tema og formål	1
1.2 Motivasjon for valg av tema	1
1.2.1 Problemstilling	2
1.3 Begrepsavklaringer	2
1.3.1 Parforhold	2
1.3.2 Fosterhjem	2
1.4 Oppgavens oppbygging	3
2 Samfunnsmessige utviklingstrekk i Norge	4
2.1 Et historisk tilbakeblikk	4
2.2 Endring av kjønnsroller og økt deltakelse i arbeidslivet	5
2.3 Økende krav til fosterforeldre	5
3 Aktuell forskning om parforhold og fosterforeldreskap	7
3.1 Litteratursøk og avgrensning	7
3.2 Parforholdets funksjon	8
3.3 Stressbelastninger og fosterforeldreskap	9
3.3.1 Risiko for sekundærtraumatisering	10
4 Teoretisk rammeverk	11
4.1 Modernitetsteoretiske perspektiver på familien	11
4.1.1 Endring i kjønnsroller og relasjoner	11
4.1.2 Felles prosjekter	13
4.1.3 Å gjøre familie og parforhold	13
5 Metode	15
5.1 Kvalitativ metode	15
5.2 Kvalitet	17
5.2.1 Reliabilitet og validitet	17
5.2.2 Posisjon og forforståelse	17
5.3 Datainnsamling	19
5.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter	19
5.3.2 Intervjuene	19
5.4 Trinn i analysen	20
5.4.1 Transkripsjon	20
5.4.2 Forståelse av helhet og tematikk	21
5.4.3 Meningsbærende nøkkelord	21
5.4.4 Kategorisering	21
5.5 Etske hensyn	22

6 Analyse	22
6.1 Fosterforeldreskap som et felles prosjekt	23
6.1.1 Bevegelse mot større komplementaritet	24
6.1.2 Etablering av mønster mellom kjønnene	25
6.1.3 Presedens for videre praksis i paret	29
6.1.4 Ensomhet	32
6.1.5 Slitenhet og mindre overskudd til paret	34
6.2 Mestringsstrategier i fosterforeldreskapet	38
6.2.1 Å gjøre familie	38
6.2.2 Å gjøre parforhold	40
6.2.3 Betydningen av en tilgjengelig partner	42
6.2.4 Holdninger som mestringsstrategier for paret	45
6.3 Barnevernets betydning for balanse i fosterforeldreskapet	46
6.3.1 Barnevernets fokus på parforholdet	46
6.3.2 Barnevernets praksis og forståelsesformer	49
7 Diskusjon	51
8 Avslutning	54
8.1 Avsluttende kommentarer	54
8.2 Veien videre	55
8.3 Litteraturliste	56
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring	
Vedlegg 3: Vurdering fra NSD	
Vedlegg 4: Intervjuguide	

1 Innledning

I dette innledningskapittelet presenteres tema og formål for oppgaven, og motivasjon for valg av studiens tema. I kapittel 1.3 presenteres studiens problemstilling og noen begrepsavklaringer. Deretter følger en presentasjon av oppgavens oppbygning.

1.1 Tema og formål

Med dette masterprosjektet ønsker jeg å sette lys på temaet fosterforeldres parforhold. Vi vet allerede at parforhold blir berørt av å bli foreldre og fosterforeldre. På hvilken måte fosterforeldres parforhold blir berørt har jeg vært interessert i å finne mer ut av, og det ser ikke ut til å være et utbredt tema i fosterhjemsforskningen jeg har funnet. I en studie fra USA i 2019 påpekes også dette, at det i forskningen så langt har vært lite oppmerksomhet rettet mot fosterforeldres parforhold (Richardson & Futris, 2019, s. 185). Etter en gjennomgang av forskning fra Norge, England og Nederland i 2009 påpekes det et behov for mer forskning om hvilke forhold og prosesser som kan medvirke til at fosterforeldre gir opp (Backe-Hansen, Christiansen & Havik, 2013, s. 55). Mer forskning om fosterforeldres situasjon anbefales også i en kvalitativ studie fra 2015 som undersøkte norske fosterforeldres opplevelser av utilsiktede flyttinger (Ødegård, Lohne og Willumsen, 2015, s. 15). I denne studien har jeg derfor snakket med fosterforeldre individuelt om noen erfaringer knyttet til parforholdet. Jeg vil se fosterforeldreskapet og de interpersonlige relasjonene i en samfunnsmessig kontekst, det vil si faglige og økonomiske rammevilkår, samt dagens oppdragelsesideal og forståelse av barn. Formålet har vært å bidra til økt kunnskap og forståelse for fosterforeldres situasjon, og øke kunnskapen om hva som kan utspille seg i fosterforeldreskapet og i parforholdet etter et fosterbarn flytter inn. Mitt ønske er at studien kan være et innspill til innsatsen som gjøres for å legge til rette for stabile fosterhjems plasseringer, og arbeidet med rekruttering og opplæring av fosterforeldre. Resultatene i forskningen kan være relevant for fosterforeldre, fagpersoner og andre som er interessert i fagutvikling.

1.2 Motivasjon for valg av tema

Jeg har et sterkt engasjement for barnevern, familievern og psykisk helse, og har over tjue års erfaring med forskjellig familiearbeid. Gjennom min praksis har jeg gjentatte ganger møtt fosterfamilier i kriser som har medført samlivsbrudd og utilsiktede flyttinger. En utilsiktet

flytting betyr fra barneverntjenestens ståsted at et barn står i fare for å flyttes tidligere enn planlagt fra fosterhjemmet på grunn av oppståtte vansker (Backe-Hansen et al., 2013, s. 13).

Bak fenomener som oppstår i fosterhjemmene ligger det ofte komplekse årsakssammenhenger og det er dermed mange måter å intervensere. Jeg ønsker å bidra i utviklingen av et stadig bedre hjelpetilbud som legger til rette for stabile fosterhjems plasseringer, og er på søken etter mer forståelse og nye innfallsvinkler. Fordi både fosterhjemsarbeid og ivaretagelse av familie og parforhold er noe jeg har faglig interesse av, har det vært naturlig for meg å utforske området ytterligere i denne masteroppgaven. Problemstillingen bygger på en antakelse om at fosterforelderskapet kan påvirke parforholdet, og jeg vil undersøke hvordan.

1.2.1 Problemstilling

Ovenstående tematikk har ledet til følgende problemstilling og forskningsspørsmål:

Hva betyr det for parforholdet å være fosterforeldre?

Semistrukturerte intervjuer med fosterforeldre utgjør det empiriske materialet. Hensikten er å få tak i relevante erfaringer som kan belyse oppgavens forskningsspørsmål.

1.3 Begrepsavklaringer

Det redegjøres her for noen sentrale begreper som brukes i denne oppgaven.

1.3.1 Parforhold

Når jeg refererer til *parforholdet* viser jeg til det kjærlighetsforholdet vi ofte ser i vår moderne tid som er en nær og intim relasjon mellom to voksne mennesker. Paret har ikke utgangspunkt i en rasjonell avtale eller tvang, men det er de sterke følelsene som knytter dem sammen (Samoilow, 2015, s. 13).

1.3.2 Fosterhjem

Lov om barneverntjenester § 4-22 første ledd, definerer fosterhjem slik:

Med fosterhjem menes i denne lov

- a) private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunn av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd,
- b) private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7 (Lov om barneverntjenester, 1992, § 4-22 første ledd)

Et barn kan bli flyttet i fosterhjem for kortere eller lengre tid av både barneverntjenesten og av foreldrene selv. Fosterhjemmet skal ivareta daglige foreldrefunksjoner for barnet, og utføres i fosterforeldrenes private hjem i deres private sfære (Sundt, 2017, s. 65).

De fleste barn i fosterhjem bor i kommunale (ordinære) fosterhjem i eller utenfor barnets slekt eller nettverk (NOU 2018: 18, s. 51). Da er det den kommunale barneverntjenesten som har ansvar for oppfølging av fosterfamiliene, og de mottar arbeidsgodtgjøring og utgiftsdekning regulert av veiledende satser. I et kommunalt fosterhjem kan en av fosterforeldrene være helt eller delvis frikjøp fra annet arbeid. Frikjøp er et forsterkningstiltak som settes inn når fosterbarnet har særskilte behov som stiller ekstra krav til omsorgspersonene. Utgangspunktet for kommunale fosterhjem er at man kan ha annet lønnet arbeid i tillegg. Det kan i tillegg settes inn støttetiltak som dekning av barnehage, SFO og besøkshjem. Barnas behov kan variere, men vurderes ikke å være så store at det er nødvendig med forsterkningstiltak over tid (Sundt, 2017, s. 66). *Et familiehjem* er et fosterhjem som tar imot barn og unge med et omfattende hjelpebehov som antas å vare over tid, og det er i utgangspunktet ønskelig at en av fosterforeldrene har relevant utdanning, eventuelt relevant erfaring (Bufdir.no, 2019, 3. avsn.). En av fosterforeldrene har oppdraget som fulltids jobb ofte gjennom Bufetat. I denne studien er det fosterforeldre i *kommunale fosterhjem* som er intervjuet, noe som trolig preger resultatene.

1.4 Oppgavens oppbygging

Denne masteroppgaven er delt inn i 8 kapitler. Etter innledningskapittelet presenteres det i kapittel to noen samfunnsmessige utviklingstrekk i Norge som omhandler familielivet, arbeidslivet og fosterhjemsomsorgen. I tredje kapittel presenteres forskning om parforhold og fosterforeldreskap. Jeg har først valgt å presentere noe generell forskning om parforholdets funksjon som jeg vurderer som relevant for problemstillingen, for så å trekke frem aktuell forskning om stressbelastninger og fosterforeldreskap og risiko for sekundærtraumatisering. I kapittel fire presenteres oppgavens teoretiske rammeverk som tar utgangspunkt i noen utvalgte modernitetsteoretiske perspektiver på familien. I kapittel fem redegjøres det for metodiske valg, og hvordan studien er kvalitetssikret og gjennomført. I kapittel seks, Analyse, presenteres studiens funn som ses i lys av teori og aktuell forskning. I kapittel syv diskuteres barnevernets praksis og forståelsesformer og hvilken betydning det kan ha for balanse i

fosterforeldreskapet, og dermed for fosterbarnets omsorgsbetingelser. I kapittel åtte kommer det noen avsluttende kommentarer og forslag til videre forskning.

2 Samfunnsmessige utviklingstrekk i Norge

I dette kapittelet presenteres først noen samfunnsmessige utviklingstrekk i Norge gjennom et kort historisk tilbakeblikk. I kapittel 2.2. tematiseres endringer i kjønnsroller i familielivet og økt deltakelse i arbeidslivet. Parallelt med samfunnsutviklingen har det skjedd endringer i fosterhjemsomsorgen med økende krav til fosterforeldre. Det innebærer både endringer i dagens oppdragelsesideal og økt behov for frikjøp, som presenteres i kapittel 2.3.

2.1 Et historisk tilbakeblikk

I løpet av 1900-tallet ble det å være fosterhjem i Norge sidestilt med å ta på seg en ekstra, men tradisjonell foreldreoppgave praktisert på bakgrunn av erfaring og “sunn fornuft” (Bunkholdt, 2017, s. 69). Ordningen sprang ut fra en tid med økt industrialisering der samfunnets struktur var bygget opp rundt komplementære oppgaver mellom kjønnene, noe Helene Aarseth kaller for det *komplementære kjønnsarrangementet* (Aarseth, H. 2011 s. 22). Mannens ansvar ble knyttet til forsørgelse og lønnet arbeid ute, mens kvinnens oppgave ble forbundet med omsorg og ulønnet arbeid i hjemmet. Det ble knyttet ulike psykologiske egenskaper til kjønnsrollene, som sensibilitet og omsorg hos kvinnen, og handlekraft, skapervilje og kreativitet hos mannen. Den kvinnelige og idylliserte figuren som hjemskaper og mannens maskulinitetsideal med evne til verdiskaping, handlekraft, kreativitet sprang ut fra byborgerskapets første halvdel av 1800-tallet. Til tross for at tjenestefolk tok seg av mye av husarbeid i de borgerlige familiene, vokste det i de nordiske landene frem et ideal der kvinnen skulle koordinere familielivet og legge til rette for samhørighet og sosialt fellesskap. Samtidig hadde de fleste kvinnene ansvar for matlaging, omsorg for barn og den følelsesmessige atmosfæren i familien. Idealene ble etter hvert forsterket gjennom familiepolitiske tiltak for å fremme arbeidsfordeling mellom kjønnene, som for eksempel husmorskole og opplæring i husstell for kvinner. Kjernefamilien som besto av ekteskap mellom kvinne og mann med barn ble etterhvert et ideal i alle sosiale lag. En forestilling om arbeidsdeling mellom kjønnene som det riktige ble dermed konstituerende for identiteter og normer for familielivet gjennom store deler av 1900-tallet (Aarseth, H. 2011 s. 20). For

mange ble det å ta imot et fosterbarn i løpet av denne perioden et tilskudd til kvinnens allerede godt etablerte foreldre- og kjønnsrolle (Bunkholdt, 2017, s. 69)

2.2 Endring av kjønnsroller og økt deltakelse i arbeidslivet

Etter hvert som årtusenskiftet nærmet seg, har det komplementære kjønnsarrangementet i stadig større grad blitt bygget ned (Aarseth, H. 2011 s. 22). Rollene har forandret seg og arbeidsdelingen som tidligere skapte balanse mellom kjønnene har i stor grad blitt erstattet med økt likestilling og mer balanse i arbeidsdelingen. Nye forestillinger om hva hjemlig livslykke er har vokst frem i takt med at familien har utviklet seg i en mer likestilt retning (Aarseth, 2011, s. 9). Den tradisjonelle kjernefamilien har ikke forsvunnet, men har gjennom samfunnsutviklingen mistet sitt monopol (Beck & Beck-Gernsheim 2002 s. 98). Den tradisjonelle husmoren som ideal har mistet terreng, og de fleste kvinner vil i stedet følge normen om å være i jobb. Samfunnsanalyser fra 2008 til 2018 viser en nedgang i antall hjemmeværende mødre med 1,5 prosentpoeng i alderen 20-54 år (Sundt, 2019, s. 6). Blant de hjemmeværende kvinnene i dag er en stor andel uføretrygdet, arbeidsledige eller studenter (Kitterød & Rønsen, 2012, s. 178). I perioden 2008 til 2018 har det samtidig vært en stadig økning i andelen mødre som jobber heltid (Sundt, 2019, s. 7). Bruk av barnehageplasser blir i tillegg påvirket av foreldrenes tilknytning til arbeidslivet. I 2000 hadde to av tre barn i alderen 1-5 år barnehageplass (Ellingsæter 2012, s.112). I 2019 var det 92,2 % (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020). Barn som ikke går i barnehage og er hjemme med en omsorgsperson i dag kan derfor sies å være en minoritet (Ellingsæter 2012, s. 112).

2.3 Økende krav til fosterforeldre

Parallelt med samfunnsutviklingen med endringer i kjønnsroller og økt deltakelse i arbeidslivet for kvinner, har foreldrerollen vært gjennom en utvikling. I Norge har oppdragelsesidealet beveget seg fra autoritet til intimitet for å fremme barns utvikling (Ulvik, 2005, s. 24). I sin doktoravhandling i 2016 fant Ragnhild Hollekim at barnets beste utgjør et styrende prinsipp i forståelsen av barn, og at et barnesentrert fokus legges til grunn for gode foreldreskap i Norge i dag. Samtidig legger dette grunnlaget for det offentliges interesse og behov for å sikre at omsorgspersoner overholder sine plikter (Hollekim 2016, s. 74).

Institusjonstilbudet for barn og ungdom i Norge har blitt bygget ned de siste ti-årene, og mange fosterhjem har i dag omsorg for barn og unge med store og sammensatte

oppfølgingsbehov. Fosterforeldreskapet som tidligere i hovedsak bar preg av å være en vanlig foreldrerolle, tar i dag opp i seg innslag fra miljøterapirollen (Bunkholdt, 2017, s. 69). Øyvind Kvello hevder at mange fosterbarn i dag har så alvorlig problematikk at normalt sensitive fosterforeldre med generelt gode foreldreferdigheter ikke er tilstrekkelig (Kvello, 2018, s. 114). Backe-Hansen et. al omtaler utviklingen i fosterhjemsomsorgen som en profesjonaliseringsprosess, og at dagens fosterforeldreskap går mot å være et omsorgsyrke (Backe-Hansen et.al, 2013, s. 21). I dag kreves det ekstra kompetanse og ferdigheter for å møte fosterbarns utvikling og særskilte behov. Det offentlige organiserte barnevernet tilbyr kurs og veiledningsgrupper til fosterforeldre basert på forskning om blant annet barns utvikling, tilknytning og traumebevisst omsorg. Oppmerksomhet rettes mot fosterforeldres kommunikasjonsferdigheter, relasjonskompetanse og kunnskap om psykisk helse (Bunkholdt, 2017, s. 70, Kaasbøll, Lassemo & Melby, 2018 s. 29).

Undersøkelser viser at en økende andel fosterforeldre i kommunale fosterhjem blir helt eller delvis frikjøpt fra annet arbeid for å være hjemme med fosterbarn. Dette for å sikre at barnet får den omsorg og særlige oppfølgingen det er i behov av (Bunkholdt, 2017, s. 38). Disse kommer i tillegg til fosterhjemmene som kategoriseres som familiehjem der en av fosterforeldrene har oppdraget som fulltidsjobb. I Vista Analyse 2018 om kommunenes tilbud til sine fosterhjem fremkom det at i 44 prosent av de kommunale fosterhjemmene så var en eller begge fosterforeldrene helt eller delvis frikjøpt. 48 prosent av familiene med frikjøp var det på heltid, og 40 prosent av disse hadde vært frikjøpt i ett år eller mer (NOU 2018: 18, s. 119).

Samtidig med en økende andel fosterhjem i frikjøp har regjeringen en politikk der målet er at alle som ønsker det skal jobbe i hel stilling, fordi høy sysselsetting motvirker fattigdom, utjevner økonomiske og sosiale forskjeller og fremmer likestilling mellom kvinner og menn. Høy sysselsetting er videre nødvendig for å kunne opprettholde den norske velferdsmodellen (Arbeids- og sosialdepartementet, 2013, s. 1). Gjennom de samfunnsmessige utviklingstrekk har betingelsene som tidligere lå til grunn for fosterforeldreskapet dermed endret seg. Utviklingen i fosterhjemsomsorgen med et økende behov for omsorgsarbeid i hjemmet kan sies å stå i kontrast til samfunnsutviklingen for øvrig. Det kan derfor være interessant å utforske hva det betyr for parforholdet å være fosterforeldre i en tid der det tidligere kjønnsarrangementet er destabilisert, det er høy sysselsetting og samtidig som det er økte krav til fosterforeldre. I denne studien ses det på hvilke endringer som utspiller seg i

fosterforelderskapet og i parforholdet etter fosterbarnet flytter inn. Videre ses det på barnevernets praksis og forståelsesformer, og hvilken betydning det kan ha for balanse i fosterforeldreskapet, og dermed for fosterbarnets omsorgsbetingelser.

3 Aktuell forskning om parforhold og fosterforeldreskap

I dette kapittelet gjør jeg først rede for valg av aktuell forskning for studien, og hvordan litteratursøkene har blitt avgrenset og gjennomført. Jeg gir en generell presentasjon om parforholdets funksjon. I tillegg har jeg trukket frem forskning om stressbelastninger og fosterforeldreskap og risiko for sekundærtraumatisering.

3.1 Litteratursøk og avgrensning

Denne oppgaven dreier seg om norske fosterforeldres parforhold. I utgangspunktet vurderte jeg det derfor som hensiktsmessig å ta utgangspunkt i norske studier, fordi synet på parforhold og fosterforeldreskap kan være påvirket av kultur, religion, historisk praksis og landets lovverk. Etter datasøk fant jeg lite relevant forskning om fosterforeldres parforhold fra Norge, og utvidet søkene til internasjonale studier. Det er ulike teoretiske tilnærminger til forståelse av moderne parforhold. Betingelser for og betydninger av parforhold endrer seg historisk, og partene har ulike forventninger til hverandre. I denne studien har jeg valgt å ta utgangspunkt i forskning om voksentilknytning, og hvordan parforholdets funksjon forstås i det perspektivet. Videre trekkes frem forskning om parforholdets kvalitet som betydning for foreldreskapet. I tillegg har jeg valgt ut forskning om stressbelastninger og fosterforeldreskap, og forskning om sekundærtraumatisering. Dette har jeg gjort for å skape en større forståelsesramme omkring parforholdet i fosterforeldreskapet og for å danne et utgangspunkt i forskningsarbeidet. Det kunne vært annen forskning som i tillegg hadde gitt nyttige bidrag til studien, men på grunn av studiens omfang har jeg måttet ta et utvalg.

I litteratursøkene på norsk har jeg valgt å avgrense søkene til forskning fra 2005 og brukt variasjoner og sammensetninger med følgende ord: *Fosterforeldre* Parforhold* Samliv* Fosterhjem* Fosterhjemsomsorgen* Kjærlighet* Samlivsbrudd* Skilsmisse* Utilsiktet flytting* Risikofaktorer* stressfaktorer* Mestring* Mening* Tilknytning* Voksentilknytning**. Med de engelskspråklige søkene har jeg fått hjelp av en bibliotekar på Sykehuset i Vestfold med følgende søk avgrenset fra 2015: *spouse* or spousal or couple or couples or parent* or marital* or coparenting or co-parenting or dyad or dyade, NEAR/5 relation* or efficacy or*

stress or satisfaction* or quality, foster* NEAR/2 parent* or caregiver**. Det har blitt søkt i databaser som Idunn, Oria, Google Scholar og PsycInfo. I tillegg har jeg søkt i Google, Oda, Bufetat.no og Bufdir.no sine sider.

3.2 Parforholdets funksjon

Kunnskapen i dette kapitlet hentes fra forskning om voksentilknytning. En viktig funksjon for parforholdet i dette perspektivet er å være en trygg base og en ladestasjon (Samoilow & Gran 2017, s. 387). Den engelske psykologen Bowlby hevdet allerede i 1969 at kjærlighet mellom to voksne mennesker kan forstås som tilknytning, og at vi er avhengig av en elsket og beskyttende tilknytningsperson gjennom hele livet (Brubacher, 2019, s.70). Tilknytning beskriver kvaliteten på et selektivt, følelsesmessige bånd mellom to mennesker, som gjør at vi kan være knyttet både over tid og avstand (Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011). John Gottman har dokumenterer betydningen av tilknytningens kvalitet i voksnes kjærlighetsliv. Gottman viser at gjennom følelsesmessig inntoning kan partene lettere føle trygghet, nærhet og fellesskap i stedet for avvisning og ensomhet. Er kjæresten fra hverandre kan bildet av en trygg partner dessuten være integrert i den enkelte og virke styrkende og stressdempende. Han hevder at en effektiv måte å forebygge konflikter og ubalanse i parforholdets dynamikk på er å være ivaretagende og nøye når man besvarer partnerens invitasjoner til kontakt (Teigen, 2017, s. 132). Dette fordi ved fravær av oppmerksomhet og følelsesmessig inntoning fra partner kan opplevelsen av trygghet forsvinne, og både selvopplevelse og parforholdets tilknytningsbånd kan trues (Brubacher, 2019 s. 69, Samoilow & Gran 2017, s. 387).

Leslie Greenberg hevder at parforholdet også virker som en identitetsbekreftelse. Gjennom partner søker vi å bli sett, respektert og anerkjent som unike, og å få støtte til å nå våre mål. Partene har derfor sterk innvirkning på hverandre, og på hvordan man føler om seg selv og sin mestring. Greenberg sier at en partners latterliggjøring eller kritikk derfor kan bidra til sterke følelsesmessige reaksjoner, fordi det kan være en krenkelse av parforholdets emosjonelle kontrakt. Hverdagslivets små utvekslinger kan dermed være med på å styrke eller svekke parets emosjonelle bånd, og derigjennom få stor betydning for parforholdets kvalitet (Samoilow & Gran 2017, s. 387).

Gottman trekker i tillegg frem betydning av mening i sin forskning på parforhold og stabilitet (Gottman, 2018, s. 378). Han hevder at delt mening og felles mål i seg selv kan virke styrkende på parforholdet. Når par samles om mål og mening er de mer villig til å støtte

hverandres prosjekter og drømmer selv om det gir liten gevinst i øyeblikket. Når det er enighet om at noe gir mening til forholdet hevder Gottman at par fortsetter å holde sammen, til tross for belastninger og tidvise konflikter. Delt mening kan oppstå i fellesskapet rundt familieprosjekter som oppdragelsen av barn, felles opplevelser og familieritualer, eller når vi snakker om drømmer og deler fremtidshåp.

3.3 Stressbelastninger og fosterforeldreskap

Stress kan beskrives som en opplevelse av å komme til kort i samhandlingen med den personen det gjelder og de krav som stilles fra hans/hennes omgivelser (Grøholt, Nordhagen & Heiberg, 2007, s. 2). De fleste foreldre opplever perioden med små barn som krevende og fylt med stress. Kjærlighet og intimitet kan få lite oppmerksomhet som kan være en belastning for både parforholdet og foreldresamarbeidet. Forskning på par viser at utfordringer i ekteskapet som dårlig kommunikasjon og fiendtlighet assosieres med negative affekter og uenigheter i foreldresamarbeidet (Zemp, Nussbeck, Cummings, Bodenmann, 2017, s. 327). For andre kan foreldresamarbeid være grobunn for at andre sider ved parforholdet utvikles, og bidra til samhörighet og felles mening i paret.

Som tidligere nevnt går fosterforeldreskapet i dag mot å være et omsorgsyrke (Backe-Hansen et.al, 2013, s. 21) Når man har omsorgsansvar for et fosterbarn med emosjonelt strev, atferdsproblemer eller funksjonsforstyrrelser kan en periode med utfordringer strekke seg ut i tid og medføre slitasje på hele familiesystemet. Selv om mange fosterforeldre knytter mange gleder til fosterforeldreskapet, innebærer det ofte betydelig høyere grad av stressbelastninger sammenlignet med foreldregruppen som ikke er fosterhjem. I forskning på fosterfamilier trekkes aggressiv og voldelig atferd, trusler mot fosterhjemmets egne barn og sterk avvsningsproblematikk særlig frem som belastende for familiesamspillet (Backe-Hansen et. al. 2013, s. 23, Bunkholdt, 2017, s. 180). Backe-Hansen et. al. viser til at det er den kumulative effekten av flere vanskelige episoder med antisosial og utagerende atferd som medfører størst påkjenning for familiesamspillet. Det å stå i spenningsfeltet mellom egen kapasitet og fosterbarns omsorgsbehov kan medføre tap av mestring, slitasje og avmakt, som igjen kan påvirke både foreldrefunksjoner og stabilitet i fosterhjemmet på en negativ måte (Backe-Hansen et. al, 2013, s. 26). Et godt parforhold er samtidig tidligere dokumentert som en betydelig forutsetning for etablering av stabile fosterhjem bestående av to fosterforeldre. Stressbelastninger i ekteskapet trekkes frem som en betydelig risikofaktor for hvordan man

klarer å håndtere utfordringer i fosterforeldreskapet (Buehler, Rhodes, Orme & Cuddeback 2006, s. 544). Stressbelastninger i fosterforeldreskapet kan på den andre siden ha negativ effekt på parforholdet og evne til foreldresamarbeid. I en nylig studie fra USA gjort med 96 tokjønnede par som er fosterforeldre, ble sammenheng mellom stressbelastninger som fosterhjem og kvalitet på ekteskap og foreldresamarbeid undersøkt (Richardson & Futris, 2019, s. 185). Resultatene i studien viste at opplevelsen av stress i fosterforeldreskapet, til og med moderate nivåer, har signifikant og negativ innvirkning på hvordan både menn og kvinner oppfatter kvaliteten på ekteskapet og deres evne til foreldresamarbeid (Richardson & Futris, 2019, s. 187).

I rapport *Modulbasert opplæring i fosterhjem* med sammenfattet forskning om viktige verdier og egenskaper hos solide fosterforeldre, påpekes betydningen av stabile familie-/ekteskapelig forhold. Trygge og respektfulle familie- og parforhold anses å være både gjensidig beskyttende for familiemedlemmene og gjensidig berikende (Kaasbøll et.al 2018, s. 15).

3.3.1 Risiko for sekundærtraumatisering

Av mange fosterforeldre kreves det en profesjonell håndtering av barnets følelser og reaksjoner, som kan medføre at oppmerksomheten på egne behov blir satt til side over tid. De står ofte i andre rekke og tar imot både historier og reaksjoner til traumatiserte barn, som kan øke risikoen for at de selv utvikler traumesymptomer (Isdal 2017, s. 117). Gjennom sin doktoravhandling i 2016 dokumenterte Nola Michele Carew risiko for sekundærtraumatisering blant fosterforeldre (Carew, 2016, s. 4). Studien indikerte at 20% av fosterforeldre hadde moderat til alvorlig grad av sekundærtraumatisering, og 12% av fosterforeldrene tilfredsstilte kriteriene til diagnosen Posttraumatisk stresslidelse (PTSD) som var et resultat av indirekte eksponering av fosterbarnets traumer (Carew, 2016, s. 62).

Resultatene viser viktigheten av et helhetlig blikk på fosterfamilien, for å sikre fosterbarnet gode omsorgsbetingelser. Per Isdal formidler at vi alle har behov for at vanskelige opplevelser blir anerkjent og tatt på alvor, at noen ser og forstår at vi har det vondt og vil gjøre det de kan for å hjelpe, uten at smerten blir møtt med innvendinger eller gode råd. Ved fravær av empati og støtte hevder Isdal at risikoen øker for at smerten i stedet kommer til syne gjennom traumesymptomer (Isdal, 2017, s. 117). Han hevder videre at når vi møter uforståelige reaksjoner hos oss selv, har vi en tendens til å lage personlige tolkninger som frembringer følelsen skam (Isdal, 2017, s. 101). En slik feiltolkning kan være: "Jeg er svak og er ikke bra nok". Skam gjør at vi i mange tilfeller ikke forteller til andre hvordan vi egentlig har det sier

Isdal, man strekker seg utover egne grenser, blir alene om opplevelsen og lider i stillhet. Forståelse blir dermed et svært viktig element som motvekt til dette. Han hevder at for å bevare engasjement, mot og håp for hjelpere med krevende oppgaver er det behov for et tilgjengelig sted der man kan reagere, vise følelser og smerte og møte aksept (Isdal, 2017, s. 177). En kontaktperson eller en veileder i barnevernet kan ha en slik funksjon. Carew viser også til betydningen av tilstrekkelig med støtte, veiledning og kompetanseheving til fosterforeldre for å forebygge utmattelse og sekundærtraumatisering. Hun viser også til at fosterforeldres evne til selvomsorg er like viktig som faglig utvikling når det gjelder ivaretagelsen av egen psykisk helse. Dette inkluderer blant annet søvn, hvile, trening, sosialt liv, humor og sex (Carew, 2016, s. 62).

4 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet gjør jeg rede for teoretiske rammeverk, og resultatene som fremkommer i studien vil bli sett i lys av noen modernitetsteoretiske perspektiver på familien. Som aktuelt for denne studien har jeg valgt å trekke frem perspektiver på endringer i kjønnsroller og relasjoner, og hvordan den kjønnsdelte fordelingen av ansvar som ofte oppstår i foreldreskapet kan forstås. Videre hvilken betydning felles prosjekter kan ha for familie- og parforholdet, og hvorfor behovet for å “gjøre” familie og parforhold i dag kan være et fremtredende fenomen.

4.1 Modernitetsteoretiske perspektiver på familien

4.1.1 Endring i kjønnsroller og relasjoner

Gjennom historien har den enkeltes motivasjon i familien tatt utgangspunkt i kjønne livsprosjekter. I de nordiske landene i senmoderne tid har imidlertid en mer likestilt familiemodell vokst seg frem som ideal, der menns deltakelse i familiens hverdagsliv nærmer seg kvinnens, og stadig flere kvinner jobber heltid (Aarseth, 2011, s. 9). Familieforskere retter oppmerksomheten mot disse samfunnsmessige endringsprosessene, og ønsker å forstå konsekvensene av hva som skjer når kjønnsarrangementet destabiliseres. Det har vært ulike vinklinger på det, men de fleste har imidlertid vært enige om at endringene fører med seg en økende spenning mellom familieforpliktelser og den enkeltes selvutfoldelse.

Modernitetsteoretikere har lagt vekt på at endringene har skapt bedre muligheter for selvutfoldelse og er en åpning for å følge lidenskap for både menn og kvinner (Aarseth, 2011,

s 22). Feminister har på en annen side påpekt et tildekket maktforhold og en fremdeles skjev arbeidsdeling mellom kjønnene både i og utenfor hjemmet (Aarseth, 2011, s 22). At det å få barn generelt sett beveger både forsørgelsesmodeller og fordeling av husarbeid i en tradisjonell retning er dokumentert i forskning (Skrede & Wiik, 2012, s. 239). Foreldre i dag møter store krav til oppfølging av barns skolearbeid og fritidsaktiviteter, og av den grunn kan noen i perioder ønske kortere arbeidstid. Det er fremdeles slik at valg av utdanning og yrkesliv er relativt kjønnsstradisjonelle, og kvinnedominerte yrker er dårligere betalt enn mannsdominerte yrker. Det kan også være medvirkende til at kvinner i større grad enn menn tilpasser yrkeslivet sitt til familien, spesielt når barna er små, eller når familien får flere barn (Kitterød & Rønsen, 2012, s. 186).

Tidligere kunne familier og parforhold i stor grad holdes sammen ved å lene seg på forutsigbare kjønnsroller, regler og ritualer. I senmoderne tid blir familien i større grad definert ut fra kvaliteten på relasjoner fremfor medlemskap, og familiemedlemmenes identitet knyttes mer til relasjonene. Det er dermed nødvendig å anstrenge seg mer for at nærhet i en familie og et parforhold skal bestå, og det kreves i større grad evne til å skape balanse og kvalitet gjennom kommunikasjon, forhandlinger og valg. På den måten utvikler man sin egen familiepraksis (Finch, 2007, s. 70). Samtidig dras oppmerksomheten ut til utdanning og et konkurranseutsatt arbeidsliv. Det er blitt et samfunn preget av individualisering der forestillingen er at livet i større grad blir et resultat av personlige valg, og alle er på en mer grunnleggende måte sin egen lykkes smed (Aarseth, 2011, s. 22, Hennem, 2010, s. 67). Det kan raskt oppstå et spenningsforhold mellom forpliktelse og den enkeltes behov, og valgmulighetene får konsekvenser for både familie og parforhold. Mange opplever økt prestasjonspress knyttet til vellykkethet, materiell velstand, sosialt nettverk, helse og kropp, og søker i større grad bekreftelse og mening utenfor familiens kjerne. Internasjonale familieforskere har hevdet at økt vektlegging på individuell selvutfoldelse og utvikling gjennom arbeidskarriere undergraver mulighet for samhold og tilhørighet i familien (Aarseth, 2011, s 90). Relasjonene kan bli skjøre på den måten, og det er større risiko for brudd i relasjoner ved uenigheter, konflikter og liten tid til følelsesmessig oppmerksomhet i familien (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 98). De samfunnsmessige endringsprosessene har medført at endringer i relasjoner og muligheten for samlivsbrudd har blitt en premiss for de fleste omsorgsarrangementer i det moderne samfunnet (Ulvik, 2005, s. 20).

4.1.2 Felles prosjekter

Aarseth har forsket på familiens modernisering og endringer i relasjonen mellom mann og kvinne, og dette kapitlet tar utgangspunkt i hennes kjønnsforskning. Hun sier at det som kjennetegner mange senmoderne par spesielt fra middelklassen, er at de er orientert mot en dobbelt selvrealisering både hjemme og på jobb, og dette påvirker familiene på nye måter. Hun argumenterer imot familieforskere som hevder at individuell selvutfoldelse ødelegger samholdet i familien. Det betyr ikke at hun mener at drakampen mellom familie og jobb ikke finnes, men hun mener at det er en ny type dynamikk som kan oppstå for å fremme tilhørighet og samhold i paret (Aarseth, 2011, s. 90). Gjennom kvinnenes involvering i arbeidslivet har det blitt mulighet for endringer i det kjønnete arrangementet både i arbeids- og i kjærlighetslivet som er historisk forankret. Den nye dynamikken i parforholdet hevder Aarseth består i en vedvarende prosess i å skape felles opplevelser gjennom investering i tid, emosjonell oppmerksomhet og praktiske gjøremål. Dette virker som en ny type motivasjon som kan forene behovet for personlig selvutfoldelse, lyst og fellesskap. Hva som gir mening til livsprosjekter både hjemme og ute er dermed i forandring. Gjennom sin doktorgrad i 2008 viste Aarseth at gleden gjennom å skape noe selv utover det helt nødvendige og rutinepregede er påfallende stor hos tokarrierepar, for eksempel gjennom felles oppussingsprosjekter. Gleden viser seg å være knyttet opp mot den delte og kreative skaperkraften i arbeidet, som blir forbindelsen til parets drøm om det gode liv. Tiden de bruker sammen i dette gir også mulighet for gode samtaler som kan knytte dem sammen. Aarseth viste i sin studie at dynamikken i par samtidig kan få en ny type mening gjennom et dobbelt entreprenørskap. Organisering av prosjekter kan fungerer stabiliserende mot annen arbeidsfordeling og energi brukt på jobb. Hun poengterer at intimitet og tilhørighet må produseres gjennom fortløpende investeringer og selvskaping, fordi dette kan forebygge opplevelsen av tomhet, “avmagnetisering” i paret og fravær av mening (Aarseth, 2011, s. 99).

4.1.3 Å gjøre familie og parforhold

Janet Finch hevder at det i dag er et mye større behov for å fremvise og stadig konstituere familien gjennom ulike aktiviteter for å holde på intimitet og tilhørighet i familien. Hun kaller det for å “gjøre” familie (Finch, 2007 s.66). Eksempel kan være at en familie griller pølser på bål, samtidig som det deles stemningsfulle bilder på Facebook. Finch hevder at opplevelser og aktiviteter på denne måten fungerer utover opplevd mening i øyeblikket, fordi personene i

situasjonen både gjør, fremviser og konstituerer familiestrukturen både for seg selv og andre. Dette kan være spesielt synlig i prosesser der familier omstruktureres, og der konturene enda ikke er en åpenbar selvfølge.

I følge May-Linda Magnussen kan behovet for å gjøre og å fremvise familien også forstås som en forsørger-logikk (Magnussen, 2012, s. 256). Hun viser til Aarseths funn om at en forsørger-logikk kan vise seg i par som har mer komplementære roller. Når mannen bruke tid og penger på oppussingen fremfor å bruke innleide håndverkere som familien har penger til å dekke, kan det i lys av en forsørger-logikk forstås som en måte å “gjøre parforhold” på. Videre at forsørgelsen ikke bare gjøres via økonomi, men også gjennom å vise frem familien (Magnussen, 2012, s. 259).

Magnussen hevder at en god del menn i dag fremdeles opplever at de har hovedansvaret for familieforsørgelsen, og at deres forsørgelse ofte er koordinert med hvordan kvinnen ønsker å være mødre, og deres forventninger til hvordan gjøre en god barndom (Magnussen, 2012, s. 257). Det viser seg at kvinners omsorgskompetanse og synspunkter ofte gir definisjonsmakt til hva som anses som det beste for barna. I familier der det vurderes som vanskelig å realisere drømmen om en god barndom med at begge jobber fulltid, blir det oftest kvinnen som jobber deltid. Av både menn og kvinner blir dette valget fremstilt som en “naturlig” følge av det å få barn, og en kostnad som familien bare må ta. Kvinners deltidsarbeid og hjemlige estetikk kan forstås som en skaping av et hjem som viser forsørgelse, og for mange kan dette være lettest hvis familien har penger å bruke. Når mannen finansierer kvinnens ønske om å skape et hjem kan det samtidig oppleves som anerkjennelse av kvinnen, fordi han gjennomføre hennes ideer. Dette blir en måte å gjøre seg til en god partner, forsørger og mann på. Følgen av denne måten å gjøre parforhold på fremviser familiens materielle velstand for omverdenen. Dette kan igjen symboliserer familiens identitet og kvaliteter som inkluderer kjærlighet, varme og omsorg (Magnussen, 2012. s. 259).

Magnussen hevder at den kjønnsdelte fordelingen av ansvar i familien også kan forstås på bakgrunn av at det fremstilles som naturlig, uten forankring i hva som er reelt god omsorg. Det er i tidligere forskning trukket frem at det å skape et skikkelig hjem fremstår som en moralsk forpliktelse for mange av dagens kvinner. Aarseth knytter denne formen for estetisk refleksivitet til Pierre Bourdieus teori om distinksjonen, at kvinnens hjemlige skaperkraft kroppsliggjøres til en “naturlig” egenskap og et intuitivt fortolkningskjema som får en kroppslig forankring gjennom *habitus* (Aarseth, 2011, s. 105, Magnussen, 2012, s. 258).

Bourdieu beskriver *habitus* som handlingstilbøyeligheter som er integrert i mennesket som varige og kroppsliggjorte disposisjoner, en slags kjerne i en persons identitet. Disse regulerer hvordan vi oppfatter, tenker, vurderer og handler (Aakvaag, 2008 s. 160). Med kroppslig disposisjon mener Bourdieu at våre handlinger først og fremst ikke er basert på refleksjon, men mer på en slags instinktiv forståelse. Vi bare vet hva vi skal gjøre i en bestemt situasjon som gjør at vi selv ikke er bevisste på hvor preget vi er av habitus. Habitus er strukturerende og muliggjørende, fordi den kan gjøre aktøren egnet til å delta på kompetente måter i et sosialt samspill i et bestemt miljø. Habitus er påvirket av de sosiale betingelser vi vokser opp i, og kroppsliggjør forventninger, koder og regler som det sosiale miljøet stiller til oss. Dette blir også begrensningen ved habitus, fordi den er kultur- og classespesifikk, og former vår sosiale praksis og opplevde handlingsalternativer. Aktørene kan også påvirke strukturene gjennom å være selvstendige og kritiske samfunnsdeltakere. Bourdieu understreker at sosiale strukturer og praksiser bare får eksistere i kraft av å bli anvendt, og derigjennom reproduisert av aktørene, for eksempel forskjellig behandling av kjønn. Forholdet mellom aktør og struktur er derfor gjensidig muliggjørende, fordi samfunnsmedlemmene aktivt kan påvirke og endre sosiale praksiser som gjennom politisk mobilisering eller kollektiv handling (Aakvaag, 2008 s. 160).

5 Metode

I dette kapittelet gjør jeg rede for mitt valg av kvalitativ metode, og bruk av semistrukturert intervju for innhenting av empirisk datamateriale. God forskningskvalitet innebærer at studien er godt belyst og at leseren skal kunne følge forskningsprosessen til de resultatene som presenteres (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 16). Jeg viser hvordan jeg har kvalitetssikret studien og reflekterer over min posisjon og forforståelse. Det presenteres videre hvordan rekruttering av informanter og intervjuene har foregått, og det redegjøres for trinn i analysen og etiske hensyn i forskningsprosessen.

5.1 Kvalitativ metode

I kvalitative metoder er ofte formålet å analysere mening og fortolkning (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10). I denne studien har jeg benyttet semistrukturert intervju for innhenting av empirisk datamateriale. Det er en planlagt, men fleksibel samtale som har et formål om å innhente beskrivelser og kunnskap om informantenes erfaringer, med henblikk

på fortolkning av mening av det som sies (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 357). Gjennom det semistrukturerte intervjuet har jeg sikret at informantene ble stilt tilnærmet like spørsmål, samtidig som det har gitt meg mulighet til å kunne stille spørsmål til det som ble fortalt underveis for utdyping og avklaring. Jeg vurderte det som hensiktsmessig å snakke med fosterforeldrene selv, fordi de vet best om deres egne erfaringer, og et semistrukturert intervju gir tilgang til deres umiddelbare refleksjoner. Å bruke semistrukturert intervju vurderte jeg dermed som det beste for denne studien. Hvis jeg hadde valgt bruk av spørreskjema kunne jeg innhentet flere svar, men det ville ikke gitt meg tilgang til fosterforeldrenes refleksjoner, helhetlige fortellinger og forståelse av årsakssammenhenger.

Analyse av kvalitative data kan gjennomføres på forskjellige måter. På bakgrunn av materialets særpreg har jeg i denne studien valgt å bruke en innfallsvinkel som Kvale og Brinkmann kaller for *bricolage*. Det er en eklektisk form for meningsdannelse sammensatt av forskjellige analytiske verktøy og begreper (Kvale & Brinkmann, 2018 s. 263). Det betyr at jeg har benyttet en blanding av teknikker i analyseprosessen, og fremgangsmåten blir beskrevet trinnvis i kapittel 5.4. Jeg vurderte det som hensiktsmessig for å få tak i sammenhenger og strukturer jeg ikke så lett kunne få tak i umiddelbart. Analysen er imidlertid særlig inspirert av kvalitativ innholdsanalyse. Metoden kan betraktes som en fleksibel og systematisk tilnærming til identifisering og klassifisering av tema og mønster i et datamateriale (Fausganger & Mosvold, 2014, s. 127). Det finnes ulike tilnærminger til innholdsanalyse, og i denne studien har jeg valgt å bruke elementer fra både konvensjonell innholdsanalyse (åpen koding) i kombinasjon med teoridrevet innholdsanalyse. I konvensjonell innholdsanalyse blir kategorier fra koding av data utviklet induktivt fra transkripsjonene (fra empiri til teori) for å se etter temaer, sammenhenger, og kontraster (Fausganger & Mosvold, 2014, s. 133). Teoridrevet innholdsanalyse baseres imidlertid på deduktiv kategorisering (fra teori til empiri), som kan være nyttig å bruke der målet er å støtte eller videreutvikle et eksisterende teoretisk rammeverk (Fausganger & Mosvold, 2014, s. 135). Her blir kategoriseringen gjennomført som en tematisk lesning av materialet med utgangspunkt i utvalgt teori (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 16). En svakhet ved tilnærmingen kan dermed være at fortolkningen blir farget av teorien, slik at alternative aspekt overses. Å kombinere ulike former for innholdsanalyse kan dermed være en måte å møte denne utfordringen på (Fauskanger & Mosvold, 2014, s. 138). Jeg har altså brukt en kombinasjon av induktiv og deduktiv tilnærming til materialet. Gjennom å jobbe på den

måten kan det mer presist sies at dataene har blitt sett på gjennom to typer linser; fra et empirisk perspektiv og fra et teoretisk perspektiv. Jeg har undersøkt om de ulike perspektivene møtes og eventuelt sett etter brudd mellom empiri og teori. Å bruke en slik tilnærming når det forskes på menneskers erfaringer kan være hensiktsmessig, fordi deres livsverden ofte er uforutsigbar (Kvale & Brinkmann, 2018 s. 225). Jeg har i denne studien valgt å se dataene i lys av noen modernitetsteoretiske perspektiver på familien presentert i kapittel 4, og utvalgt forskning om parforhold og stressbelastninger i fosterforeldreskapet presentert i kapittel 3. Kunnskapen har hjulpet meg med å holde fokus, og det har vært til inspirasjon i utformingen av spørsmål til intervjuguiden (vedlegg 4), og for videre analyse.

5.2 Kvalitet

5.2.1 Reliabilitet og validitet

At en forskningsprosess er reliabel bærer ut i om forskeren kan redegjøre for valg som er tatt underveis slik at forskningsresultatene blir pålitelige. I kvalitativ forskning har pålitelighet både en metodologisk betydning og en moralsk betydning, som viser til troverdighet som om en person er til å stole på (Kvale & Brinkmann, 2018 s. 275). Om studien er valid vil si om den undersøker det den er ment til å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2018 s. 276). Videre at det reflekteres over hvordan resultatene kan være påvirket av samspillet mellom forsker og informant, fordi at i et kvalitativt intervju deltar informantene som subjekter, og er aktivt deltakende i å skape forståelse om et bestemt tema. Det er derfor viktig å være klar over at både forsker og informantene kan være påvirket av ideologier, diskurser eller opplevelse av makt innenfor konteksten som kan påvirke resultatene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 20). I det neste vil jeg derfor vise hvordan jeg reflekterer over min posisjon og forforståelse, og så presentere hvordan rekruttering og intervjuing av informanter har foregått.

5.2.2 Posisjon og forforståelse

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i å forske på fosterforeldres parforhold. For å kvalitetssikre studien har jeg reflektert over hvordan min posisjon og forforståelse har kunnet påvirke forskningsprosessen. Min posisjon som forsker versus rolle som terapeut og veileder har vært viktig å klargjøre både for meg selv, for informantene og for lesere i etterkant. I kraft av å være forsker har jeg inntatt en annen posisjon og rolle enn i min arbeidspraksis forøvrig. På den måten har jeg forsøkt å opprettholde et balansert syn om at verden kan vise seg på

mange forskjellige måter, og gjennom det redusere faren for påvirkning og feiltolkning ut fra egne verdier og erfaringer.

Hermeneutikk beskrives som læren om fortolkningen av tekster (Kvale & Brinkmann 2015, s. 73). Fortolkning av mening er innenfor denne retningen det sentrale temaet og for de spørsmål som stilles til en tekst, diskurs eller en handling. Det legges vekt på forskerens forkunnskap om et tema, og at forståelsen er betinget av konteksten man befinner seg i. Konteksten eller horisonten er derfor ikke objektiv, men forskeren bringer med seg både forståelse og fordommer. Hermeneutikken kan gjøre forskeren oppmerksom på at et datamateriale kan gå utover det øyeblikkelige intervjuet, fordi fortolkningshorisonten er betinget av kontekst, tradisjon og historie (Kvale & Brinkmann 2015, s. 74). Som fagperson bringer jeg med meg relevant kunnskap på forskningsområdet. Mine forkunnskaper, holdninger og verdier virker dermed inn. I intervjuene har jeg tilstrebet å være både nøytral og upartisk samtidig som jeg har vært klar over at det ikke er helt mulig. Sett i lys av mitt ståsted som forsker, fagperson, kvinne fra middelklassen og mor med sterke familieverdier er jeg klar over at jeg har virket inn på informantene på en eller annen måte, og at min posisjon har hatt betydning for mitt møte med empirien. Samtidig er jeg farget av verdier og praksis innenfor min kultur. Informantene har fra sin posisjon kunnet bli påvirket av sin opplevelse av meg, mitt kroppsspråk og de spørsmål som har blitt stilt, og hva som har vært mulig for dem å fortelle.

Å legge helt til side min forforståelse er imidlertid ikke mulig. I følge sosialkonstruktivismen avvises muligheten til å gjengi en virkelighet som en objektiv sannhet, den vil alltid være konstruert av observatøren. Kunnskapsproduksjonen forstås dermed som en sosial konstruksjon, og ikke som et entydig bilde av virkeligheten (Hårtveit & Jensen, 2004, s. 54). Målet har likevel vært å invitere til fortellinger fra fosterforeldrenes ståsted. Jeg har vært nysgjerrig på den enkelte fosterforeldres opplevelser av parforholdet, og ønsket å finne ut noe om prosesser og gjensidige påvirkningsmekanismer. Som forsker har jeg tatt et skritt til siden, og tilstrebet å være nysgjerrig og åpen for informantenes opplevelser og refleksjoner. Den fanen har vært viktig å holde høyt oppe i kvalitetssikring av studien.

Mine selvrefleksjoner kan samtidig skape en tilsynelatende falsk trygghet for leseren. Å fokusere for mye på forskerens subjektivitet kan fremstå som noe naivt, fordi en forsker kan ikke klare å avsløre alle sine verdier som kan påvirke resultater i et prosjekt. Paul Roth hevder at det er ikke om forskeren er transparent som vil bety om analysen blir god eller ikke

(Risjord, 2014, s. 64). Videre argumenterer han med at forskeren ikke tilfører noe konstruktivt ved å si “jeg” mange ganger i en tekst, og påstår at det i stedet bare blir en ny selv-konstruksjon. En annen viktig måte å tilnærme seg dette temaet på er å reflektere over hvordan den kvalitative metoden har fått frem data, og jeg har derfor vært observant på samspillet mellom forsker og informant. Et intervju kan være refleksjonsfremmende for informanten, og det har kunnet oppstå ny mening i rommet.

5.3 Datainnsamling

5.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Informantene har vært personer som er fosterforeldre i dag, og de har blitt rekruttert gjennom avdelingsledere og rådgivere i Bufetat i samme region, men i andre avdelinger enn der forskeren selv har vært tilknyttet. Dette for å sikre at forskeren og informantene ikke har hatt personlig kjennskap til hverandre eller at forskeren har hatt noe med fosterhjemssakene å gjøre. Prosjektet har blitt presentert gjennom et informasjonsskriv. Utvalget har bestått av 6 personer i alderen 35-50 år, bestående av kvinner og menn som kommer fra både by og bygd. Alle informantene har tilfeldigvis etnisk norsk opprinnelse, og lever i tokjønnede parforhold. Sosioøkonomisk status har ikke blitt kartlagt, men det kom likevel frem at alle har utdanning etter videregående skole og var aktive i arbeidslivet før fosterhjemsplasseringen.

5.3.2 Intervjuene

Det har blitt utarbeidet en intervjuguide med spørsmål (vedlegg 4) som har vært relevante for problemstillingen. Gjennom det semistrukturerte forskningsintervjuet, presentert i 5.1, har det blitt produsert kunnskap i samspillet mellom forsker og informant. Det har blitt benyttet åpne spørsmål for å legge til rette for informantenes egne historier, og det har vært dialogen som har ført samtalen fremover. Det har blitt stilt utdypende spørsmål på svar som har blitt, og intensjonen har vært å løfte frem fosterforeldrenes erfaringer knyttet til problemstillingen. Spørsmålene har omhandlet prosessen som førte til å bli fosterhjem, om parforholdet har vært tematisert før og etter fosterbarnet flyttet inn og hvordan det eventuelt har vært å snakke med andre om parforholdet, eventuelle endringer i roller og arbeidsdeling etter innflytting og hvordan det har vært å ivareta parforholdet som fosterforeldre. Videre har det blitt spurt om hvilken oppfølging og hjelp fosterforeldrene har fått, og om det er noe de eventuelt kunne tenkt seg annerledes. Ved intervjuets slutt har fosterforeldrene fått spørsmål om de har noe mer de har ønsket å legge til. Hensikten har vært å gi de mulighet til å ta opp temaer de har

tenkt på underveis og mulighet for debriefing (Kvale & Brinkmann 2018 s. 161). Etter samtlige intervjuer har jeg skrevet ned umiddelbare refleksjoner knyttet til intervjuene, noe jeg har betraktet som et forarbeid til prosessen med transkripsjon.

Intervjuene har blitt gjennomført etter avtale med informantene. De har fått mulighet til å velge om de vil møtes i deres hjem eller på et Bufetat-hus i nærheten der de bor. Dette av hensyn til både praktiske og følelsesmessige aspekt, fordi intervjuene vil berøre private og sensitive temaer. Begge alternativene har blitt valgt, og informantene har blitt bedt om å sette grenser for hva de ville snakke om når de har fått spørsmål. Før intervjuet har jeg gitt en kort informasjon om prosjektet, som informantene også har fått gjennom et informasjonsskriv (vedlegg 1). Som de har blitt forespeilet har intervjuet blitt gjennomført på rundt 1 time, og det har blitt tatt lydopptak. Jeg har lagt vekt på å skape en trygg og hyggelig atmosfære i rommet, og har møtet vært på et Bufetat-hus har jeg servert kaffe. Jeg har fokusert på å holde et rolig tempo gjennom intervjuene, og min opplevelse er at de har blitt gjennomført med fin flyt og et oppriktig engasjement i studiens tematikk.

5.4 Trinn i analysen

5.4.1 Transkripsjon

Å transkribere betyr å klargjøre intervjuene for analyse, som vanligvis betyr at lydopptak blir skrevet ned ord for ord (Kvale & Brinkmann, 2018 s. 137). I prosessen med transkripsjon har jeg benyttet transkriberingsprogrammet f4, anskaffet ved OsloMet. Jeg opplevde transkriberingen som både tidkrevende og interessant. I prosessen har jeg notert ned formuleringer som direkte omhandlet problemstillingen og temaer som har gjentatt seg. Jeg har også lagt merke til formuleringer som gjenspeiles i det utvalgte teorigrunnlaget og notert ned mønster i ord som har blitt sagt flere ganger. Et utgangspunkt for videre analyse har vært umiddelbare refleksjoner som har blitt notert ned. Jeg har videre reflektert over hvordan den kvalitative metoden har fått frem data, og vært observant på samspillet mellom forsker og informant. Disse notatene har vært et forarbeid til videre arbeid med kategorisering. På grunn av materialets størrelse har jeg vurdert det som unødvendig å bruke et dataanalyse-program. I stedet har jeg valgt å gjennomføre det analogt.

5.4.2 Forståelse av helhet og tematikk

Det har på dette trinnet vært ønskelig å skape en bredere forståelse av datamaterialet. Ved gjentatte gjennomlesninger av empiri og notater fra transkriberingsprosessen har jeg sett etter ytterligere likheter og forskjeller i det informantene har presentert. Jeg har også sett etter tematikk som er relevant for problemstillingen og for utvalgt teori. Ut fra dette har det fremkommet temaer som datamaterialet særlig har sagt noe om: *felles prosjekt, frikjøp, arbeidsfordeling, belastninger, barneverntjenestens fokusområde*.

5.4.3 Meningsbærende nøkkelord

Som et forarbeid til videre kategorisering har det så blitt stilt analytiske spørsmål til materialet. Svarene på spørsmålene har blitt nedskrevet i et eget dokument. Dette har vært spørsmål som: Hva kaller fosterforeldrene det de gjør som fosterforeldre? Hva sammenligner de det med? Hvilken mening gir det den enkelte? Hvilken dynamikk utspiller seg i paret etter fosterforelderskapet kommer i gang? Hva skjer med balansen mellom kjønnene? Hva endrer seg? Hvilke temaer diskuterer paret? Hvilke familiemodeller snakkes frem? Når noe blir en belastning hvordan påvirker det parforholdet? Hva gjør de da? Hvilke mestringsstrategier benyttes? Hvordan snakkes det om emosjoner? Snakkes det om parforholdet med barneverntjenesten? Nøkkelord som har vært relevante for problemstillingen og temaer som viste seg på forrige trinn har blitt skrevet ned: *familiebedrift, jobb, prosjekt, oppdrag, fellesskap, samarbeid, sammen, logistikk, husarbeid, samvær, tilbakeføring, rettsak, stress, tid, slitenhet, overskudd, søvn, ensomhet, savn, usikkerhet, voksentid, egentid, kjærestetid, par, parforhold, påfyll, forståelse, avlastning, barnevakt, veiledning, tilknytning, barnet, kontaktpersoner, barneverntjenestens fokus*.

5.4.4 Kategorisering

I dette trinnet har de meningsbærende nøkkelordene blitt samlet innenfor bestemte kategorier i et nytt dokument. Her har nøkkelordene blitt systematisert på tvers av intervjuene for å belyse hva datamaterialet har handlet om. Noen av temaene har det ikke blitt så mye materiale på og andre har vært utenfor problemstillingen. Disse har derfor blitt sortert til egne grupper og lagt til side som en avgrensning. Jeg har til slutt kommet frem til tre kategorier som har blitt analytiske temaer for problemstillingen: *fosterforelderskapet som felles prosjekt, mestringsstrategier i fosterforeldreskapet og barnevernets betydning for balanse i*

fosterforelderskapet. De analytiske temaene har undertemaer som vil bli presentert i egne underkapitler.

5.5 Etske hensyn

Prosjektet har medført noen etiske overveielser, fordi det har blitt snakket om sensitive og private tema som må behandles konfidensielt. Jeg har opplevd det som en ressurs å ha med meg terapeutisk erfaring og kunnskap om fosterhjemsomsorgen inn i intervjusituasjonene. Samtidig har jeg opplevd det som etisk dilemma ved to anledninger, fordi jeg innenfor gjeldende kontekst verken skulle ha en terapeutisk samtale eller gi veiledning. Dette til tross for at begge informantene har gitt uttrykk for å være i behov av begge deler.

Alle personer og stedsnavn har blitt anonymisert, og informantene er gitt fiktive navn gjennom teksten. Det kan være stor forskjell mellom muntlig og skriftlig språk og det er en risiko for at ordrette intervju- transkripsjoner kan gi et stigmatiserende bilde av informantene (Kvale & Brinkmann 2018, s. 213). Ved bruk av sitater i analysedelen har jeg derfor tenkt over hvordan sitatene kan påvirke oppfattelsen av informantene både på individ- og gruppenivå. Av hensyn til personvern er også eventuelle dialekter skrevet om.

Det har vært frivillig for informantene å delta, og de har etter både skriftlig og muntlig informasjon gitt skriftlig samtykke til deltakelse (vedlegg 2). Lydopptak og transkripsjonene har blitt oppbevart på trygt sted og blitt makulert ved prosjektets slutt. Alle informantene har blitt informert om at de når som helst kan trekke samtykket uten å oppgi noen grunn. Videre at alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt i samsvar med personvernregelverket. Det har blitt innhentet nødvendige tillatelser fra NSD - Norsk senter for forskningsdata AS (vedlegg 3). Det har blitt vurdert at behandlingen av personopplysninger i masterprosjektet har vært i samsvar med personvernregelverket.

6 Analyse

Studien baserer seg på 6 kvalitative intervjuer. I dette kapitlet presenteres tendenser og variasjoner i studiens empiri, med utgangspunkt i tre analytiske temaer som ser ut til å ha en betydning for fosterforeldres parforhold, presentert i kapittel 5.4.4. Temaene blir presentert i hvert sitt resultatkapittel med undertemaer. Jeg har valgt å bruke sitater for å gi leseren opplevelse av mer nærhet til datamaterialet.

6.1 Fosterforeldreskap som et felles prosjekt

Dette kapittelet gir en presentasjon av studiens første analytiske tema: *Fosterforeldreskap som et felles prosjekt*. Først presenteres informantenes utgangspunkt og motiv for å bli fosterhjem. Videre ses det på tiden etter fosterbarnet flytter inn, og hvilke endringer som ser ut til å utspille seg i fosterforeldreskapet. Det analytiske temaet har undertemaer som blir presentert i egne underkapitler: *Bevegelse mot større komplementaritet, Etablering av mønster mellom kjønnene, Presedens for videre praksis i paret, Ensomhet og Slitenhet og mindre overskudd til paret*. Funnene blir belyst med tidligere presentert teori og forskning.

Før fosterhjems plasseringene var alle informantene i parforhold, alle var i jobb, og alle hadde egne barn med unntak av et par. Å eventuelt ta på seg et fosterhjemsoppdrag som medførte frikjøp fra arbeid utelukket ikke ønsket om å være deltakende i arbeidslivet, men det ville bli satt til side av hensyn til barnet en periode. Det ble fortalt at det hadde vært en felles beslutning i paret å bli fosterforeldre, og at de opplevde å ha tilstrekkelig med tid, ressurser og overskudd til å utvide familien. Med unntak av en hadde alle gått på PRIDE kurs, en grunnopplæring for potensielle fosterhjem (Kaasbøll et.al 2018, s. 2). Tre informanter hadde også deltatt på et adopsjonsforberedende kurs. Informantene ga uttrykk for at de hadde kjent seg godt forberedt på oppgaven, og gått inn i fosterforeldreskapet med ønske om å skape noe sammen. Motivene for å bli fosterhjem så ut til å være å danne en familie og å tilby søsken til egne barn, gjerne i kombinasjon med å hjelpe noen som trenger det. De fleste omtalte det som et felles prosjekt i paret, som et familieprosjekt eller et fosterhjemsprosjekt, noe Solveig utsagn eksemplifiserer:

Det er jo et prosjekt, altså det er jo en jobb for oss begge. (...) Det at det er et felles prosjekt tenker jeg gjør at vi står sterkt som par. Hvis det var jeg som intenst ville dette, eller bare mannen min som ville dette tror jeg det er lettere å bukke under, fordi at det er tungt til tider. Når vi er to i dette, ja så står vi sterkere da.

Sitatet viser at Solveig forstår fosterhjemsoppdraget som en tydelig og definert oppgave, “et prosjekt”, hun og mannen gjør i samarbeid gjennom å betegne det som “en jobb for oss begge”, som jobber mot et felles mål. Gjennom å være to om fosterhjemsoppdraget har Solveig en oppfatning at de er mer robuste som par, “gjør at vi står sterkt”. Utsagnet kan forstås med en dobbelt betydning, at parforholdet blir styrket av fellesprosjektet som fosterhjem, og visa versa. Ideen er at å samarbeide, “når vi er to”, kan man hjelpe og støtte

hverandre når man er overarbeidet “det er tungt til tider”, som fører til økt robusthet, “så står vi sterkere”, som igjen forebygger kollaps, “å bukke under”, av både fosterhjemsprosjektet og parforholdet.

6.1.1 Bevegelse mot større komplementaritet

Før fosterforeldreskapet kom i gang så det ut å ligge en struktur i bunn når det gjaldt arbeidsdeling i hjemmet. Hos flertallet besto strukturen av komplementære roller, og tendensen hadde blitt tydeligere etter at paret fikk sitt første barn. Fordelingen av oppgavene hadde da vippet over til å bli mer kjønnet. De fleste mente samtidig at de utfylte hverandre på en god og fleksibel måte. Anne sa:

Jeg er vel blitt administratoren, organisatoren. Jeg vet jo han kan det han også, men jeg er bare hakket kjappere. Det kan godt være at han tenker: Det er best jeg ikke prøver, for det er jo ikke sikkert jeg gjør det riktig eller godt nok. Nei, vi er blitt litt fordelte der. Jeg tror det bare har blitt litt sånn, (...) også betyr det jo ikke at vi ikke bytter om på det. Jeg vet jo det at hvis jeg er av gårde og han må organisere, ja da lar jeg han organisere det.

Gjennom å si at “det bare har blitt litt sånn” om arbeidsdelingen hjemme ser det ut som en ubevisst kjønstradisjonell fordeling har tatt plass i paret. Kvinnen som den hjemlige organisator, og mannen med hovedansvar for arbeid ute. Anne ga samtidig uttrykk for en tilfredsstillende komplementaritet i paret som åpnet for samarbeid og fleksibilitet.

Ved tidspunktet for innflytting var fire av fosterbarna rundt ett år, og to i småskolealder. I alle parene var det kvinnen som først ble frikjøpt, og de fleste fortalte at det hadde vært på heltid. Frikjøpet ble omtalt som en nødvendighet fordi barna var små, eller for å mestre en krevende omsorgsoppgave. Kristin, som jobbet som sykepleier, fortalte at hun ble frikjøpt, fordi det var vanskeligere for mannen som var frilanser.

Det lå i korta at jeg skulle være hjemme med fosterbarnet det gjorde det jo, men jeg hadde et lite ønske om å være litt ute blant folk da.

Behovet for frikjøp medfører at Kristin sier fra seg tilknytningen til arbeidslivet. Det kjønnete valget blir forklart med at “det lå i korta”, noe som kan forstås som om Kristin ser det som naturlig med en kjønnet tilpasning ved behov for frikjøp, selv om hun har et ønske om sosial tilhørighet i et arbeidsmiljø. Uten at det ble nevnt kan ulikt lønnsnivå også ha spilt en rolle når Kristin og mannen skulle velge hvem som skulle frikjøpes. Det er fremdeles slik at valg av

utdanning og yrkesliv er relativt kjønstradisjonelle, og at kvinnedominerte yrker er dårligere betalt enn mannsdominerte yrker. Det kan også være medvirkende til at kvinner i større grad enn menn tilpasser yrkeslivet sitt til familien, spesielt når barna er små, eller når familien får flere barn (Skrede & Wiik, 2012, s. 239, Kitterød & Rønsen, 2012, s. 186).

Flertallet av fosterforeldrene oppga også at perioden med frikjøp ble lengre enn planlagt. Solveig sa at hun og mannen i utgangspunktet hadde tenkt å dele på permisjonstiden. Da de biologiske foreldrene anket vedtaket om fosterhjems plassering ble det endring i planene:

Jeg sa opp jobben min når fosterbarnet kom, og så hadde jeg fått en ny jobb som jeg tenkte jeg skulle begynne med etter seks måneder, og så skulle mannen min være hjemme i seks måneder, og så skulle fosterbarnet begynne i barnehagen.(...) Men nå har jeg vært hjemme i halvannet år for ting går jo ikke som planlagt.

Solveig var midt i et jobbskifte da fosterbarnet kom og gledet seg til å starte i ny jobb. For å holde på stabilitet i en uforutsigbar tid, ble det imidlertid bestemt i samarbeid med barneverntjenesten at Solveig skulle fortsette med frikjøp og oppfølging av ukentlige samvær. Solveig og mannen ble dermed værende i komplementære roller med oppmuntring fra barneverntjenesten.

Vi har her sett at det var kvinnene som først ble frikjøpt fra annet arbeid som ga en ytterligere bevegelse mot komplementaritet i kjønnsroller. Flertallet opplevde at perioden med frikjøp ble lengre enn først planlagt. Dette gir konsekvenser for arbeidsdeling mellom kjønnene og for fellesprosjektet, noe som tematiseres videre.

6.1.2 Etablering av mønster mellom kjønnene

Det viste seg at frikjøpet også medførte endring i arbeidsdelingen i hjemmet. Hos flertallet var det en bevegelse mot et ytterligere kjønstradisjonelt mønster med komplementær arbeidsdeling. Som Kristin fortalte:

Det er vel kanskje den største forskjellen at jeg er hjemme nå, så da faller selvfølgelig mer husarbeid og styr og stell på meg meg, sånn er det jo bare. Ja, men så tenker jeg: Det kommer jo på en måte familien til gode også at at jeg er hjemme, så blir jeg jo ikke så sliten heller på en måte.

Kristin slår fast at siden hun er hjemme blir mer hjemmearbeid på henne "sånn er det jo bare", som om det er slik det må være. Når hun legitimerer arbeidsdelingen med at det kommer alle til gode samtidig som hun sier at hun ikke blir så sliten kan uttalelsen forstås som en

ambivalens, fordi hun også er tydelig på at hun savner arbeidslivet. Arbeidsdelingen kan i utgangspunktet vært tenkt som en rettferdig og praktisk løsning i paret der den ene jobber hjemme og den andre jobber ute, og med bakgrunn i lite erfaring med hvor altoppslukende et fosterhjemsoppdrag kan være. Arbeidsdelingen kan også ses i lys av mer etablerte kulturelle praksiser og tradisjoner. Gjennom integrerte kjønnsroller kan Kristin ha ansett å være hjemme med fosterbarnet som hennes moralske omsorgsplikt som kvinne, uten forankring i hva som er god nok omsorg (Magnussen, 2012, s. 258). Valget kan også være koordinert med hvordan hun ønsker å være omsorgsperson, og hennes forventninger og definisjon av hvordan gjøre en god barndom. Hos mange par blir valget fremstilt som en “naturlig” følge av å få barn (Magnussen, 2012, s. 257). På samme måte kan frikjøp av kvinnen oppfattes som naturlig som følge av å få fosterbarn.

Å bli fosterhjem innebærer imidlertid å håndtere flere oppgaver i tillegg til tradisjonelle familieoppgaver. Det *spesielle* med fosterhjemsomsorgen er at det i tillegg til omsorgsansvar for fosterbarnet som kan ha særlige behov, for de fleste medfører ekstraordinært arbeid som i det videre kalles for *fosterhjemsrelaterte oppgaver*. Det innebærer oppfølging av samvær, hjemmebesøk, tilsyn, deltakelse i veiledning og på kurs. Et funn i denne studien var at det også på disse områdene utviklet seg et kjønnnet mønster etter innflytting. Hos flertallet var det kvinnene som tok hovedansvar for disse oppgavene. Som Solveig fortalte:

Logistikken, sånn annen logistikk, det har vel mest blitt sånn og det henger jo sammen med at jeg er frikjøpt, tenker jeg da. At da kan jeg ta et ekstra ansvar for det.

Når Solveig differensierer generell logistikk som småbarnsforeldre fra “annen logistikk”, kan det forstås som at hun sikter til den logistikken fosterhjemsrelaterte oppgaver medfører.

Fordelingen av logistikk “det henger jo sammen med at jeg er frikjøpt” kan i utgangspunktet vurderes som en rettferdig og praktisk arbeidsdelingen i paret som omtalt i eksemplet med Kristin. En annen måte å forstå arbeidsdelingen i paret på er å knytte det til Bourdieus teori om *habitus* (se 4.1.1) som handler om integrerte handlingstilbøyeligheter i mennesket som regulerer hvordan vi oppfatter, tenker, vurderer og handler (Aakvaag, 2008 s. 160). I lys av *habitus* kan handlingene ha blitt kroppsliggjort som noe “naturlig” hos både Solveig “det har vel mest blitt sånn”, og hos Kristin “sånn er det jo bare”, og dermed forstås som en kjønnnet disposisjon. Solveig og Kristins ansvarsopplevelse for familie og frikjøp kan ha blitt formet av den kjønnede handlingstilbøyeligheten, som vises i Kristins utsagn der hun slår fast at det

“blir mer husarbeid og styr og stell på meg”, som om det er en slags naturlov. Dette medfører at Solveig og Kristin uten innsigelser erstatter arbeidslivet med både ansvar for husarbeid fosterhjemsrelaterte oppgaver som en “naturlig” følge av å være frikjøpt.

Tove var også frikjøpt og tok ansvar for det meste hjemme. Så hadde mannen blitt alvorlig syk i en periode, for så å starte i en ny jobb. Endringen hadde vippet paret helt ut av fellesprosjektet de hadde gått inn i:

Da kjente jeg det at dette her det fikser jeg ikke for nå må jeg være voksen for to og jeg må ta 100% og jeg har ikke støtte fra mannen min. (...) Han måtte jobbe uhyre mye, fordi det var så få på jobben, han jobbet nesten for to personer og kom hjem klokken ti på kveldene og, og de to åra der sa jeg: Det var, det var et rent helvete egentlig. Det var fordi jeg hadde ansvaret for absolutt alt. Da var alt på gyngende grunn, og jeg kjente at dette her fikser jeg ikke. Jeg klarer ikke denne oppgaven alene.

Gjennom å si at alt var “på gyngende grunn” formidler Tove at hun var helt utkjørt. Hun fortalte at hun hadde vært like ved å gi opp både parforholdet og fosterhjemsoppdraget i denne perioden. Dette fordi hun opplevde å være alene om “absolutt alt” som viser til både generell oppfølging av småbarn og spesielle oppfølging av fosterhjemsrelaterte oppgaver. Gjennom å beskrive perioden som “et rent helvete” understrekes alvoret og smerten hun opplevde. Tove årsaksforklarer fraværet av mannens deltakelse med urimelige krav på hans jobb, og implisitt viser hun til en pliktoppfyllende partner som gjennom jobb frarøves mulighet for å være hennes støttespiller i fellesprosjektet. Slik unngår hun samtidig å framstille det som en konflikt i parforholdet. Mannen hadde bedt om endringer på jobb for å få mer tid hjemme, som bidro til endringer i Solveigs opplevelse:

Selv om jeg nå gjør 90% så er jo mannen min med på å bygge meg opp, ikke sant. Han er jo med på å avlaste meg. Du føler ikke at du gjør 90% når du har en mann som hjelper deg eller som bygger deg opp da, for å si det sånn.

Endringer på mannens jobb ser ut til å utjevne noe av ubalansen i arbeidsdeling som hadde oppstått. Ved at Tove beregner arbeidsdelingen i prosent, viser utsagnet fremdeles en tydelige skjev og kjønnet arbeidsdeling hjemme, men Tove fremstår ikke lengre plaget av skjevheten. Støtten hun opplever fra mannen kan forstås å ha to viktige dimensjoner. En fysisk del der mannen tilbyr praktisk hjelp, “en mann som hjelper deg”, og en psykisk del der mannen fungerer som en emosjonell støtte, “som bygger deg opp”. Samlet sett kan støtten hun

opplever fra mannen forstås som en balansering i paret der de går tilbake til mer komplementære og fleksible roller.

Unntak i empirien var at det hos et fåtall ble praktisert en relativ lik arbeidsdeling i paret. Som Lise sa:

Vi var ganske rigide sånn, annenhver dag stå opp med barnet ikke sant, og annenhver dag lage frokost. (...) Det er sånn enda, altså hvis jeg står opp og lager frokost på lørdag, så er det gitt at da står han opp og lager frokost på søndag. Sånn har det vært i alle år.

Gjennom å innføre en likestilt arbeidsdeling som førstegangsforeldre, som eksemplifiseres gjennom å stå opp med barna “annenhver dag” for så å holde på praksisen gjennom “alle år”, forstås det som at en mer likestilt praksis opprettholdes i paret. Dette kan samtidig bety en forebygging av en kjønn ubalanse i paret, med et bedre utgangspunkt for å være fosterforeldre som et felles prosjekt. Dette fordi det ser ut som en mer likestilte praksis ble overført til fordelingen av fosterhjemsrelaterte oppgaver. Lise fortalte at hun og mannen fulgte opp fosterhjemsrelaterte oppgaver sammen, og hun fremsnakk spesielt felles oppfølging av samvær med barnets biologiske familie. Dette var ulikt flertallet som praktiserte komplementar arbeidsdeling der hoved oppfølgingen av samvær falt på kvinnen alene. Disse trakk frem oppfølging som en særlig krevende oppgave, noe alle fosterforeldre forpliktet seg til. Dette fremgår av barnevernloven § 4-19 som handler om at barn som er atskilt fra sine foreldre har rett til å opprettholde personlig kontakt med sin opprinnelsesfamilie, med mindre det taler mot barnets beste (NOU 2018:18, s. 35). Samvær kan foregå på dagtid, kveld eller i helger, være med eller uten tilsyn, og ha variasjon i hyppighet avhengig av hensikten. Lise sa dette om felles oppfølging av samvær:

Vår jobb er jo egentlig litt sånn som en, hva skal jeg si for noe da, en lykkelig skilsmisse. (...) Vi jobber som et team, vi er et stort team som har et mål og det fungerer som juling.

Lise gir gjennom “Vi jobber som et team” uttrykk for at de sammen er målbevisste om oppfølgingen og er fornøyde med resultatet “det har vært veldig fint”. Implisitt snakkes det her om et team bestående av ulike personligheter som Lise, mannen og biologisk familie/slekt “vi er et stort team”. Lise sammenligner oppgaven, “vår jobb”, med foreldre som klarer å samarbeide etter et samlivsbrudd, “en lykkelig skilsmisse”, som kan forstås som at de

sammen som fosterforeldre er engasjert i å nå et mål om å ivareta barnet. Samarbeidet bidrar til felles mestring og resultatoppnåelse i fosterforeldreskapet, “det fungerer som juling”.

Oppsummert har vi her sett at valget av kvinner i frikjøp medførte endring i arbeidsdelingen hjemme. Hos flertallet beveget endringen seg mot en ytterligere kjønnet deling av oppgavene, både når det gjaldt generelle oppgaver i hjemmet og fordeling av fosterhjemsrelaterte oppgaver. Utviklingen medførte en kjønnet ubalanse i arbeidsdelingen med særlig tyngde på kvinnene, i stedet for å være et fellesprosjekt i balanse som parene ønsket seg i utgangspunktet. Parene som praktiserte likestilt arbeidsdeling for egne barn videreførte denne praksisen til fordeling av fosterhjemsrelaterte oppgaver. Det så ut til at en tilnærmet likestilt praksis og felles oppfølging kunne fremme balanse i paret, sammenlignet med de som praktiserte komplementære roller. Det så derfor ut som om muligheten for å realisere drømmen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt lå mer til rette for parene som i utgangspunktet praktiserte likestilt arbeidsdeling i hjemmet.

6.1.3 Presedens for videre praksis i paret

Det fremkom videre en tendensen i materialet, at måten fosterforeldrene samarbeidet og fordelte fosterhjemsrelaterte oppgaver fra starten av satte presedens for videre praksis i paret. Dette var fremtredende at det fra halvannet til flere år etter innflytting fremdeles var et mønster med den samme kjønnede praksisen selv når frikjøpet var opphørt. Anne som var tilbake i jobb fortalte:

Helt fra jeg var hjemme i permisjon så har det på en måte blitt at jeg har fortsatt å følge på samvær. Mannen min sier jo bare: Jeg beklager at du alltid får de rundene der. Nå har vi kommet fram til at det er litt vanskelig å begynne å bytte på det.

Den kjønnede oppfølgingen av samvær kan først se ut til å være en naturlig konsekvens av å være i frikjøp “helt fra jeg var hjemme”, og at praksisen deretter vedvarte ubevisst “på en måte blitt at jeg har fortsatt”. Deretter ser den ut til å kunne bygge på en forestilling om at samværene har blitt kvinnens domene “vanskelig å begynne å bytte på det”, og at det kan få uheldige konsekvenser hvis paret omorganiserer, “Jeg beklager at du alltid får de rundene der”. Det kan virke som om paret er fanget i en praksis de ikke kommer ut av, og at de i fellesskap og i god tro dermed beslutter å fortsette med en skjev og kjønnet fordeling. At valget samtidig tilsidesetter mannens rolle overfor fosterbarnet og undergraver parets ønske

om å være fosterforeldre som et felles prosjekt ser ikke ut til å være i fokus. Noe tilsvarende viser seg hos Solveig som også hadde hatt oppfølging av samvær fra hun var i frikjøp:

Jeg har hatt samvær med foreldrene først, jeg kjenner dem best, de er noenlunde trygge på meg. Da er det best for prosessen at vi fortsette med det.

Solveig viser omsorg for de biologiske foreldrene og legger vekt på deres behov for trygghet under samvær. Implisitt kan det også signalisere en omsorg for fosterbarnet, som kan fange opp foreldrenes ubehag hvis det skjer et bytte i oppfølgingen. Det kan samtidig handle om Solveigs integrerte kjønnsrolle som vises gjennom “jeg kjenner dem best”. Solveigs synspunkter ser ut til å gi definisjonsmakt til hva som er den beste måten å gi god omsorg på, og kanskje mannen innretter seg etter det hun mener. På den måten kan hun få mulighet til å realisere den barndommen hun mener er best for barnet (Magnussen, 2012, s. 257). Hun kan samtidig komme til å sette mannens rolle overfor biologiske foreldre og fosterbarnet i skyggen, i tillegg til parets ønske om å være fosterforeldre som et felles prosjekt. Gjennom denne praksisen kan det sies at paret selv er med på å gjenskape ubalansen i arbeidsdelingen som de er rammet av som kan relateres til begrensningen ved habitus, som former deres sosiale praksis og parets opplevde handlingsalternativer (Aakvaag, 2008 s. 160). Solveig og mannen blir dermed værende i en situasjon som gjør det vanskelig å realisere drømmen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt.

En variasjon i empirien var at når parene hadde en likestilt arbeidsdeling fra starten av avgjorde også dette videre praksis som fosterforeldre, også etter at de var tilbake i jobb etter frikjøp. Det så ut som disse var proaktive og bevisste på delt arbeidsdeling i hjemmet. Som Nils fortalte:

Alt i alt så er det ikke veldig sånn skjevfordelt. Vi gjør alle oppgavene begge to som må gjøres i et hus, som med vasking. Vi fordeler når vi gjør rent, men vi er ikke så veldig forskjellige på det. Det går litt tid mellom hver gang, for å si det sånn. Det sklir ikke så lett hos oss.

Ut fra sitatet kan det se ut som om dette paret hadde funnet en konstruktiv løsning på en opplevelse av at “det sklir ikke så lett hos oss”, ved at oppgavene blir fordelt. Nils opplever oppgavefordelingen hjemme som rettferdig “ikke veldig sånn skjevfordelt”. Knyttet til Bourdieus teori om habitus blir ikke kvinnens tradisjonelle plass i hjemmet reproduisert med denne praksisen, men strukturen blir påvirket gjennom parets valg om like betingelser for

mann og kvinne (Aakvaag, 2008 s. 160). Parene som hadde en likestilt arbeidsdeling fra starten av fremsto som mer fornøyde som fosterforeldre, sammenliknet med de som praktiserte komplementære roller, og de la vekt på det positive ved et godt samarbeid med sin partner. For disse parene så det ut til å ligge bedre til rette for å kunne realisere drømmen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt. Som Nils uttrykte det:

Av alle ting jeg har gjort i livet så er det den familien, prosjekt familie, som er det største og viktigste liksom. (...) Alt i alt, hvis vi summerer opp har vi vært veldig flinke sammen i fosterhjemsforholdet. Vi har fått det til. Vi kan sette oss ned å si at: Vet du hva, vi gjør faktisk en bra jobb, sånn alt i alt. Og det, den berømmelsen tror jeg kanskje vi tar til oss som par også.

Sitatet viser opplevelse av mening for Nils "det største og viktigste" som er "prosjekt familie" som også inkluderer fosterforeldreskapet, en vedvarende prosess i å gjøre familie sammen med sin kone. Relatert til Finch kan dette forstås som at Nils gjennom "prosjekt familie" både gjør, fremviser og konstituere familiestrukturen både for seg selv og andre (Finch, 2007, s.66). På den måten blir det "det største og viktigste" han gjør i livet. Det kan også knyttes til det Aarseth hevder, at tiden moderne par bruker i å skape felles prosjekter kan knytte partene sammen, og at dynamikken i samarbeidet i prosjekter kan få en ny type mening (Aarseth, 2011, s. 99). For Nils ser "prosjekt familie" ut til å utgjøre "det største og viktigste", der han opplever delt mestring med sin kone "vi har vært veldig flinke sammen" og "vi gjør faktisk en bra jobb", som kan relateres til Greenberg som hevder at parforholdet virker identitetsbekreftende, og har sterk innvirkning på hvordan man føler om sin mestring (Samoilow & Gran 2017, s. 387). Opplevelse av suksess i fosterforeldreskapet ser samtidig ut til å bli overført til parforholdet "den berømmelsen tror jeg vi tar til oss som par også". Gjennom delt mening og mestring som fosterforeldre ser det dermed ut som parforholdet styrkes. Det kan samtidig relateres til Gottmans forskning om mening, som viser til at når par samles om felles mål og mening fortsetter par å holde sammen selv om det tidvis kan være utfordringer (Gottman, 2018, s. 378).

Oppsummert har vi her sett at måten fosterforeldrene samarbeidet og fordelte fosterhjemsrelaterte oppgaver fra starten av, satte presedens for videre praksis i paret enten det var kjønnet/ komplementær arbeidsdeling eller mer likestilt arbeidsdeling. Den tilnærmet likestilte arbeidsdelingen så ut til å være den familieformen med best utgangspunkt for mestring og delt mening i fosterforeldreskapet som et felles prosjekt, som også kunne virke styrkende på parforholdet. At det gjennomgående ble snakket om fellesskap hos disse parene

og ikke ensomhet som omtales i neste kapittel, kan antas å ha en sammenheng med måten familielivet organiseres på.

6.1.4 Ensomhet

Opplevelsen av ensomhet under frikjøp kom fram hos kvinner som var i par som praktiserte kjønnet arbeidsdeling. Flere trakk frem savn av jobb og deltakelse i et arbeidsmiljø når ensomhet ble tematisert. Ønsket om å være i arbeid hadde blitt satt til side av hensynet til barnets behov, og ensomhet så ut til å være en konsekvens. Som Kristin sa:

Jeg hadde veldig lyst til å jobbe. Det var målet mitt egentlig for det var bare en halv nattevaktstilling. (...) Jeg får jo ikke bidratt med å jobbe nå da. Jeg får ikke det arbeidsfellesskapet på en måte. Det mister jeg jo. Savner det veldig egentlig. Jeg føler meg, det er litt ensomt nå. Ja, det er ulempen med det, men selvfølgelig jeg har mer overskudd nå enn jeg hadde for et år siden da.

Kristin fremstår som skuffet over at hun ikke har klart å nå sitt mål om å kombinere jobb som nattevakt med fosterhjemsoppdraget. Hun savner både det å være mer til nytte “jeg får jo ikke bidratt med å jobbe”, og det å være deltakende i et sosialt miljø “arbeidsfellesskapet”, noe som bidrar til en sorg over noe viktig som hun har “mistet” og som hun savner “veldig”. Det kan se ut som om tapet og utenforskapet medfører en følelse av ensomhet. Kristin trøster seg selv med å si at hun har mer overskudd enn før, som kan forstås som et forsøk på å dempe ubehaget hun kjenner. Kristins ønske om deltakelse i arbeidslivet kan ha en sammenheng med samfunnsmessig utviklingstrekk. Normen i dag er å være i jobb og det er en nedgang i hjemmeværende mødre som tidligere omtalt, og 92,2 % av barna i alderen 1-5 år har plass i barnehage (SSB, 2020, Barnehager). Sett i lys av dette kan funnet om ensomhet være en naturlig konsekvens av hvordan samfunnet i dag er organisert. Hjemmeværende mødre med barn er en minoritet, noe som vanskeliggjør muligheten for sosial kontakt ved frikjøp. I tillegg kan det fremme opplevelsen av utenforskap. Som Kristin sa:

Jeg kan jo møte noen ute sånn innimellom da som jobber turnus eller har fri, ja på dagtid. Ja jeg gjør det. Og det gir meg litt synes jeg, men det er liksom ikke helt det samme som å være i jobb heller.

Kristins utsagn kan forstås som et forsøk på å utjevne ensomheten hun opplever, men følelsen av å være utenfor et arbeidsmiljø blir ikke borte “det er liksom ikke helt det samme”.

Flere informanter, som Tove, trakk dessuten frem opplevelsen av ensomhet og mangel på fellesskap knyttet til oppfølging av fosterhjemsrelaterte oppgaver:

Jeg følte meg fryktelig ensom de to første årene. Spesielt på samvær savnet jeg å ha han der. (...) Det var liksom det at da kunne han forstått hvorfor barnet reagerte sånn som det gjorde etter samværene. At det ikke bare var jeg som så det, men at han også så det og kunne møte barnet mer med forståelse. Ja, for det hadde kanskje lettet litt på trykket på meg. Det hadde vært mye tryggere å hatt han å dele opplevelsen med.

Tove savnet felles forståelse for barnets reaksjoner i forbindelse med samvær. Implisitt sier hun at mannen hadde klart å ivareta barnet på en bedre måte hvis han hadde deltatt på samværene sammen med henne, og at det kunne fungert som en avlastning for henne “lettet litt på trykket”. Samtidig kan ønsket forstås som en motvekt til opplevd usikkerhet i situasjonene “vært mye tryggere”, og at samholdet “hatt han å dele opplevelsen med” kunne balansert for ensomhet og vært en styrking av fellesskapet i fosterhjemsprosjektet. Toves savn av mannen kan relateres til det Gottmans sier om den stressdempende effekten en trygg partner kan ha, som kan være å fremme trygghet, nærhet og fellesskap i stedet for ensomhet (Teigen, 2017, s. 132).

Lise hadde en motsatt opplevelse. Hun delte oppfølging av samvær med sin mann og de gikk i veiledning og på kurs sammen:

Vi får den samme kompetansehevingen så det er veldig fint, det venter kanskje noen blikk eller endrer litt perspektiver. (...) Vi har sittet i et hjørne og sagt at: Gud vi er heldige vi, når vi hører noen historier. Det styrker jo vårt fellesskap da, altså i relasjon til de andre. Så det er samlende sånn sett.

Gjennom “Vi får den samme kompetansehevingen” formidler Lise at hun og mannen utvikler seg sammen som par. De får samtidig i fellesskap mulighet å utvikle nye forståelsesformer “endre litt perspektiver”, og sammen høre på andres opplevelser. Den positive effekten dette har for fosterforeldreskapet “det styrker jo vårt fellesskap” ser ut til å overføres til paret “det er samlende sånn sett”. Gjennom å lytte til andres historier oppstår dessuten felles mening i fosterforeldreskapet “vi er heldige vi”. Det kan relateres til Gottman som sier at delt mening kan være opprettholdende for parrelasjonen (Gottman, 2018, s. 378). Dette i tillegg til at følelsesmessig inntonning på hverandre kan fremme trygghet og fellesskap. Det står i kontrast til opplevelsen av ensomhet som Tove trakk frem over, som i hovedsak var alene om oppfølging av fosterhjemsrelaterte oppgaver.

Oppsummert belyser eksemplene over temaet ensomhet som har utpekt seg i datamaterialet. Det kan bemerkes at historiene om ensomhet kom fra kvinner som tok hovedansvar for tradisjonelle hjemmeoppgaver og for fosterhjemsrelaterte oppgaver. Selv om studien ikke kan dokumentere en direkte sammenheng mellom ensomhet og en kjønnert arbeidsdeling, kan det likevel synliggjøre at felles oppfølging av fosterhjemsrelaterte oppgaver er viktig for å kunne være fosterforeldre som et felles prosjekt, og for å redusere opplevelsen av ensomhet.

6.1.5 Slitenhet og mindre overskudd til paret

De fleste foreldre til barn og ungdom kan oppleve at det i perioder blir lite oppmerksomhet på og overskudd til parforholdet. Når man har omsorgsansvar for et fosterbarn med emosjonelt eller atferdsmessig strev kan en krevende situasjon strekke seg ut i tid og medføre ekstra slitasje på parforholdet. Backe-Hansen et al. påpeker at det er viktig å fange opp frustrasjoner hos fosterforeldre på et tidlig tidspunkt, slik at nødvendig hjelp kan gis og dermed forebygge ustabile plasseringer (Backe-Hansen et al. 2013, s. 11). I dette datamaterialet utpekte opplevelsen av slitenhet seg hos *alle* informantene noe som påvirket både familien og parforholdet på ulike måter. Ulike elementer så ut til å ha innflytelse på denne opplevelsen, både humør, samspill og kvalitet på kommunikasjon og opplevelse av egen kapasitet som foreldre. Disse funnene kan relateres til studien til Evin W. Richardson og Ted G. Futris, som viste at opplevelsen av stress i fosterforeldreskapet har signifikant negativ innvirkning på hvordan både menn og kvinner oppfatter kvaliteten på ekteskapet og deres evne til foreldresamarbeid (Richardson & Futris, 2019, s. 187).

Kristin og mannen hadde omsorg for et fosterbarn utsatt for traumer. Hun snakket om slitenhet etter lang tid med avvisning, slag og nattevåk:

Jeg prøvde jo å være der for barnet, det er da ikke det, men du blir kjempesliten (...).

Jeg lå i senga og grein på morgenen klokken seks jeg for jeg var så sliten, jammen det var jo sånn for da hadde jeg vært masse våken om natten og så skulle jeg være sammen med barnet hele dagen også, ikke sant.

Det Kristin beskriver her er det emosjonelt krevende fosterforeldreskapet. Hun opplever en tiltagende utmattelse på grunn av mangel på søvn “jeg lå i senga og grein på morgenen” som uttrykker fortvilelsen hun kjente. Gjennom å si at “jeg prøvde jo å være der for barnet” kan det forstås som hun ga det hun hadde, men at det likevel ikke var tilstrekkelig, fordi barnet

hadde større omsorgsbehov enn hun opplevde å ha kapasitet til. Dette kan knyttes til studien til Backe-Hansen et.al, som viser at det å stå i spenningsfeltet mellom egen kapasitet og fosterbarns omsorgsbehov kan føre til tap av mestring, og kan påvirke stabiliteten i fosterhjemmet (Backe-Hansen et. al, 2013, s. 26). At Kristin hadde vurdert oppsigelse av fosterhjemskontrakten fortalte hun senere i intervjuet. Hun beskrev også hvordan slitenheten belastet parforholdet:

Du blir jo mer sliten så du har ikke helt det samme overskuddet til å være kjærester da, eller hva man kaller det. Det påvirker jo alt egentlig, selv om jeg føler at vi klarer det i fellesskap å få det til.

Kristin formidler at det ikke er så mye energi til å være kjærester “eller hva man kaller det” som kan forstås som det ikke er plass til mye romantikk i parforholdet, men i hovedsak er et arbeidsfellesskap som foreldre. “Det påvirker jo alt egentlig” kan videre sikte til familien som helhet; ekteskapet, morsrollen, biologiske barn, relasjoner til øvrig nettverk, humør, psykisk/fysisk helse, mot, tillit til barneverntjenesten med mer. Når Kristin sier at “vi klarer det i fellesskap å få det til” kan det forstås som hun er bekymret for at hennes slitenheten skal oppfattes som noe negativt og personlig. Det kan ha sammenheng med den individorienterte samfunnet vi lever i der forestillingen er at livet i større grad er et resultat av personlige valg (Hennum, 2010, s. 67). Anne snakket implisitt om slitenhet knyttet til samvær:

Vi driver og bygger henne opp til samvær og liksom prøver å forberede og trygge henne. Da er det jo mye jobb rundt det. Og da merker jeg at vi også blir litt sånn: Åh, kunne vi ikke bare sluppet dette her? (...) Det er en psykisk påkjenning, og så blir hun litt mer krevende. Nå har vi nettopp hatt det, vi prøver å lese henne for å trygge henne, og på en måte reparere. Jeg kaller det litt sånn reparere etterpå.

Utsagnet viser til både praktisk og emosjonell slitasje “mye jobb” og “en psykisk påkjenning”. Det kan virke som Anne ikke ser hensikten med samværene “kunne vi ikke bare sluppet dette her?” Hun er bekymret for at samværene skaper utrygghet for fosterbarnet noe de forsøker å veie opp mot “bygger henne opp” og “prøver å forberede og trygge henne”. Det kan likevel se ut som Anne mener forebyggingen ikke er tilstrekkelig. Paret gjør det de kan for å gjenopprette tryggheten i etterkant via å “prøver å lese henne” og “reparere etterpå”. Bekymringen får paret bekreftet gjennom fosterbarnets atferd gjennom at de opplever henne som “mer krevende”.

Anne beskrev også hvordan slitenheten påvirket familiesamspillet:

Vi blir kanskje litt mer irritable og litt dårligere rustet til uforutsette ting. Da skulle vi ønsket at ting bare kunne sklidd. Så vet vi jo at hele samspillet i familien blir påvirket av alles humør liksom. Det blir litt dårlig stemning i huset rett og slett, også mellom oss voksne.

Her snakker Anne om at slitenheten gjør de voksne mer sensitive og at de tåler mindre enn ellers, de blir “litt dårligere rustet”. Slitenheten vises gjennom irritasjon, noe som igjen påvirker samspillet i familien negativt “blir litt dårlig stemning i huset”, som smitter over til samarbeid i fosterforeldreskapet “mellom oss voksne” som igjen kan forstås som en ubalanse i parforholdet. Dette kan relateres til studien til Richardson & Futris som viser at stressbelastninger i fosterforeldreskapet kan ha negativ effekt på parforholdet og evne til foreldresamarbeid (Richardson & Futris, 2019, s. 185).

Mye logistikk ble også trukket frem som bidrag til slitenhet hos flere informanter. Som Solveig fortalte:

Så er det all logistikken. Det er slitsomt. Og det kan fort bli at alt fokuset blir på det. Altså et negativt fokus, at man bare skal fokusere på ting som skal gå opp. Det er liksom det vi har overskudd til å få i havn, og det er ikke så mye overskudd til oss som par. (...) Jeg har hatt utrolig lite energi i en periode og lagt meg rundt klokken ni. Jeg er redd for å få for lite søvn, og da er det ikke mye igjen av kveldene når ungene har lagt seg klokken åtte.

Solveig sikter her til at organiseringen av familielivet og oppfølgingen av fosterhjemsrelaterte oppgaver krever all oppmerksomhet “at alt fokuset fort blir på det”. At det blir “et negativt fokus”, kan forstås som at for mye logistikk bidrar til negativ stress i fosterforeldreskapet, og at oppgavene stjeler tid fra parforholdet “det er ikke så mye overskudd til oss som par”.

Slitenheten “hatt utrolig lite energi “ fører til at Solveig legger seg tidlig for å få nok søvn. “Det er ikke så mye igjen av kveldene når ungene har lagt seg”, kan forstås som om Solveig føler utilstrekkelighet i relasjon til mannen.

Selv hos de som praktiserte likestilt arbeidsdeling i paret ble slitenhet og mindre overskudd til paret tematisert. Som Nils sa:

Hverdagen har jo blitt litt mer stresset. (...) Det er liksom mindre overskudd, mindre tid til oss etter at det kom et fosterbarn i hus.

Nils opplever dagene som “mer stresset”, som kan forstås som økt logistikk og flere krav i hverdagen som fosterforeldre. Når Nils sier at det blir “mindre overskudd”, kan det forstås som at fosterforeldreskapet fører til slitenhet, og mindre energi til parforholdet. I tillegg sikter han til at fosterforeldreskapet er krevende tidsmessig “mindre tid til oss”. Lise fortalte om hvordan slitenheten virket inn på parforholdets dynamikk:

Vi har mindre overskudd (...). Når vi er slitne så har vi nok lettere for å trykke hverandre ned enn å hjelpe hverandre opp tenker jeg.

Lise legger her vekt på den negative effekten mindre overskudd har på familien/parforholdet, og formidler at slitenhet i seg selv kan være nedbrytende for parforholdet “lettere for å trykke hverandre ned”. Dette kan relateres til funn om at opplevelsen av stress i fosterforeldreskapet kan ha negativ innvirkning på opplevelse av kvalitet på parforholdet og foreldresamarbeid (Richardson & Futris, 2019, s. 185).

Samlet sett belyser situatene over temaet slitenheten som har utpekt seg hos *alle* informantene. Bak slitenheten har det blitt trukket frem hyppige og krevende samvær, reaksjoner og utfordringer hos fosterbarna, mangel på søvn, rettsaker, mer logistikk, økt hverdagsstress, mindre tid og mangel på avlastning. Eksemplene over viser studiens funn om at utfordringer som slitenhet og mindre overskudd i fosterforeldreskapet påvirker parforholdet på ulike måter, både humør, samspill og kvalitet på kommunikasjon og opplevelse av egen kapasitet som foreldre.

Jeg har i kapittelet 6.1 med underkapitler redegjort for studiens funn om hvordan målet om å være fosterforeldre som et felles prosjekt både begrenses og muliggjøres i fosterforeldreskapet ettersom tiden går. Det har blitt vist hvordan frikjøpet ser ut til å påvirke parforholdets dynamikk i denne studien, og hvilke mønster som ser ut til å utvikle seg. Jeg har videre vist hvordan måten fosterforeldrene fordeler arbeidsoppgaver fra starten av setter presedens for videre praksis i parene. Hos de fleste blir partene værende i komplementære roller, der det blir vanskelig å realisere drømmen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt. Opplevelse av ensomhet blir trukket frem hos disse fosterforeldrene. En kontrast i empirien var et fåtall som i utgangspunktet praktiserer mer likestilt arbeidsdeling i paret. Her ser det ut som det i større grad er mulig å realisere drømmen om å være fosterforeldre som et felles prosjekt. Ensomhet blir ikke tematisert hos disse fosterforeldrene, noe som kan ses i sammenheng med måten å organisere familielivet på. Opplevelse av slitenhet og mindre tid til

parforholdet blir tematisert av alle informantene. Det har blitt trukket frem hvordan man kan forstå utviklingen i de ulike fosterhjemmene gjennom å belyse datamaterialet med presentert forskning og teori.

6.2 Mestringsstrategier i fosterforeldreskapet

Dette kapitlet gir en presentasjon av studiens andre analytiske tema: *mestringsstrategier i fosterforeldreskapet*. Her vises studiens funn av strategier for mestring som ser ut til å kunne virke opprettholdende og balanserende for både fosterforeldreskapet og for parforholdet. Det analytiske temaet har fire undertemaer som blir presentert i egne underkapitler: *Å gjøre familie*, *Å gjøre parforhold*, *Betydningen av en tilgjengelig partner* og *Holdninger som mestringsstrategier for paret*. Jeg har sett etter hvordan fosterfamiliene “gjør” familie og hvordan de snakker om den. Jeg tenker at “å gjøre familie” også betyr “å gjøre fosterfamilie” noe som også kan ha betydning for hvordan man “gjør parforhold”. Funnene blir belyst med tidligere presentert teori og forskning.

6.2.1 Å gjøre familie

Finch hevder at familier i dag stadig har behov for å konstituere seg gjennom ulike aktiviteter for å holde på intimitet og tilhørighet i familien (Finch, 2007, s. 66). Hun hevder at felles opplevelser og aktiviteter kan fungere utover meningen i selve situasjonen, fordi personene i øyeblikket både gjør, fremviser og konstituerer familiestrukturen både for seg selv og andre. Finch hevder videre at familien i dag i større grad blir definert ut fra kvaliteten på relasjoner fremfor medlemskap, og at man dermed har et behov for å holde kvaliteten ved like (Finch, 2007, s. 70). Alle informantene beskrev ulike prosjekter de gjorde sammen da de ble bedt om å snakke om situasjoner der de hadde det positivt som par. Det ble trukket frem flere eksempler på ulike familieaktiviteter som reiseprosjekter, hytteprosjekter og andre familieprosjekter. Det virket som familieprosjektene kunne virke konstituerende for både fosterfamilien som helhet og for paret. Som Nils sa:

Vi har en ting som vi har vært gode på bestandig i familien, det er å ha reiseprosjekter og ferieprosjekter. (...) Det skaper noen bånd, og den tettheten der det er jo selve livet det da. Den merker jeg det har med reiseprosjektene våre å gjøre. I parforholdet så er det ofte der vi fungerer aller best. Hverdagen kan ha litt slitasje, mens når vi først skrur av og finner på noe annet og reiser bort, så kommer vi kanskje litt tilbake til de vi var, eller fortsatt er håper jeg.

Nils trekker frem prosjekter som samlende for familien “det skaper noen bånd”. Det skaper nærhet i familien “den tettheten der” som har en mening utover selve øyeblikket “det er jo selve livet”, som nettopp kan relateres til det Finch peker på, at felles opplevelser og aktiviteter fungerer utover meningen i den konkrete situasjonen (Finch, 2007, s. 70). Nils opplever også prosjektene som positivt for paret “der vi fungerer aller best”, som igjen har en konstituerende effekt for paret “litt tilbake til de vi var, eller fortsatt er”. Det kan innebære at prosjektene også kan være identitetskonstituerende og opprettholdende (Samoilow & Gran 2017, s. 387).

Solveig trakk frem den positive betydningen hyttetur hadde for familien og paret:

Det er ikke internett eller TV der, det er på mange måter veldig slitsomt for det er jo heller ikke strøm og vann der, men likevel et fristed. (...) Det er veldig, veldig deilig. Og når det er vinter er det utrolig slitsomt å komme seg opp. Ungene vil ikke, datteren griner i pulken, men når vi først har kommet oss opp og tomatsuppen står på bordet liksom, så er det helt deilig. Det fine med det er at da er alle sammen.

Solveig snakker her om hytteprosjektet som noe godt for både paret og for familien “veldig, veldig deilig”. Solveig er sliten som fostermor men selv om hytteturen fører til ekstraarbeid “det er på mange måter veldig slitsomt” betyr hytteturen en pause med mening som veier opp mot strevet “likevel et fristed” med familien, som igjen har en konstituerende effekt gjennom å gjøre familie “når vi først har kommet oss opp”, så merkes familietilhørigheten “da er alle sammen”. Solveigs streben i hytteprosjektet kan se ut til å ha en egen motivasjonskraft for opprettholdelse av samhørighet i familien. Dette fordi fellesskapet på hytta er en motsats til ensomheten Solveig ellers opplever i hverdagen, og således har hytteturen en styrkende effekt. Gjennom fellesskapet “vi er så tilstede” har hytteturen derfor en utvidet mening for Solveig, fordi den gir mulighet til å gjøre fosterfamilie som et felles prosjekt med mannen “da er alle sammen”, og derigjennom samtidig styrke paret. Engasjementet for felles prosjekter kan også her relateres til å gjøre familie som Finch snakker om, men også til det Aarseth hevder, at det ofte er en motivasjon i å søke felles prosjekter hos dagens par, fordi opplevelse av samhørighet ikke bare er noe som er, men som hele tiden må skapes gjennom tid, emosjonelle og praktiske investeringer som knytter paret sammen (Aarseth, 2011, s. 90).

Kristin snakket om driften av bondegården som noe positivt:

I høst ordnet vi med halm og alle var med og bidro. Det er jo gode hverdagssituasjoner på en måte. Det er et fellesskap der alle kan bidra. (...) Livet består liksom mest av

såne hverdager som vi gjør ting sammen vet du. Det kan bare være det at vi er nede hos dyra og drar lasset der, så kan jo det være en god situasjon da, det kan jo det, men det er ikke så mye romantiske middager og sånn.

Kristin snakker om det praktiske arbeidet på gården som konstituerende “gode hverdagssituasjoner” når hun forteller om gode opplevelser i familien og i paret “et fellesskap der alle kan bidra” og “såne hverdager som vi gjør ting sammen”. Det ser derfor ut som de gjør familie gjennom samhørigheten de får i gårdsprosjektet “vi er nede hos dyra og drar lasset der”. Hun fremstår samtidig som nyorientert i forhold til dagens ideologiske og romantiske standardere på det å gjøre parforhold “det er ikke så mye romantiske middager og sånn”. Det ser ut til at Kristin likevel legger mest vekt på praktisk arbeidsfellesskap og faste rutiner på gården “livet består liksom mest av såne hverdager”. Det ser likevel ut til at gårdsprosjektet bidrar til felles mening og samhørighet i paret, selv om det ikke strekker seg utover det rutinepregede og bidrar til selvutfoldelse som Arseth trekker frem som viktig hos den moderne familien (Aarseth, 2011, s. 9). Meningen Kristin finner i gårdsprosjektet kan relateres til det Gottman sier, at gjennom felles opplevelse av mening er par mer villig til å støtte hverandres drømmer og mål, selv om det gir lite personlig gevinst i øyeblikket (Gottman, 2018, s. 378). Delt mening i paret gjennom gårdsprosjektet og fosterhjemsprosjektet kan dermed være styrkende for samhørigheten både i familien og i parforholdet, selv om det gir lite resultat her og nå. Det kan også relateres til Finch, at gjennom å gjøre familie gjennom aktivitetene på gården konstitueres familien igjen og igjen, slik at samholdet i familien og i paret opprettholdes (Finch, 2007, s. 66).

Mange forteller lignende historier om felles prosjekter som styrkende for familien og for paret. Oppsummert viser dette kapittelet studien betydningen av å gjøre familie gjennom felles prosjekter som viktig for fellesskap, konstituering av familien og for opplevelse av mening. Det å samles om felles prosjekter ser ut til å kunne være en strategi for mestring i fosterforeldreskapet, fordi det kan virke konstituerende for fosterfamilien som helhet, samtidig som det kan virke opprettholdende og balanserende for parforholdet.

6.2.2 Å gjøre parforhold

I vår tid det er en ideologisk oppfatning at det er nødvendig å anstrenge seg betydelig mer enn tidligere for at intimitet og nærhet i parforholdet kan bestå. Man må derfor i større grad skape balanse og kvalitet gjennom valg, kommunikasjon og forhandlinger (Finch, 2007 s. 70). Dette

kapittelet tar for seg hvordan fosterforeldrene i denne studien “gjør” parforhold, og hvilken betydning felles tid og en tilgjengelig partner kan ha for mestring i fosterforeldreskapet og for konstituering av paret.

Alle fosterforeldrene trakk frem mindre tid og overskudd til paret etter de ble fosterhjem. Krevende omsorgsoppgaver og mangel på avlastning ble omtalt som hovedgrunner til dette. Alle snakket samtidig om betydningen av tid med partner alene på ulike vis og med ulike hensikter. Nils, som fortalte om mer stress i hverdagen og lite avlastning etter de ble fosterhjem sa om sitt parforhold:

Vi har mange fine ting sammen. Vi liker god mat, vi liker å gå ut å spise, vi har gode venner vi liker å være sammen med. Vi gikk en lang tur i går. Altså vi prøver jo å holde dette her sammen da.

Til tross for en mer stresset hverdag prioriterer Nils tid med sin kone som han synes er positivt, noe han uttrykker gjennom “vi har mange fine ting sammen”. Han legger vekt på å gjøre parforhold gjennom tosomhet “å gå ut å spise”, sosialt samhold med andre og fysisk aktivitet “vi gikk en lang tur i går”, fordi det ser ut til at Nils mener dette har en opprettholdende funksjon for paret “å holde dette sammen”, som kan forstås som en bevisst strategi for å holde på stabilitet og balanse i parforholdet.

Anne trakk frem betydningen av kjærestetur:

Det kan være bare en tur til Oslo for å gå på musikal og ha en hotellovernatting. Det gjør at man føler seg litt sånn ladet. Det gjør jo noe med at man føler at man får vært bare voksne og bare vært seg selv, litt egen fritid og påfyll. (...) Da tror jeg at jeg blir hyggeligere å være sammen med. Jeg får kanskje mer energi, og jeg tror at man blir en bedre utgave av seg selv hvis man får sånn positiv energi noen ganger.

Anne legger vekt på betydning av voksentid. Hun fremstår som sliten og med behov for “påfyll” slik at hun kan få mer energi og bli “ladet”. Implisitt snakker hun om omsorgsoppgaven som så krevende at det går utover humøret, slik at hun er i behov av “sånn positiv energi” som kan forstås som tid og opplevelser med mannen. Hennes fokus på behov for voksentid kan derfor forstås som en mestringsstrategi for både paret og fosterforeldreskapet. Gjennom “fritid” uten barna opplever Anne både at de får konstituert parforholdet “får vært bare voksne”, og som fører til at hun får energi med effekten “ jeg blir hyggeligere å være sammen med”, som er positivt for både familien og paret.

Tove snakket om betydningen av alenetid med mannen med et annet formål:

Den egentiden er veldig viktig. Det er ikke så mye trening og sånne ting vi gjør, men vi har den tiden vi kan sitte å prate, ja, å gå gjennom dagen og uken og sånt. Så kommer vi med sånne forslag om hvordan vi skal gjøre det: “Har du en annen innfallsvinkel?” (...) Så vi kan hjelpe hverandre litt. Det er det jeg synes er så viktig med den egentiden. Du sitter og kan prate litt sånn at vi liksom er like mye inkludert begge to.

For Tove ser det ut som “egentiden” i parforholdet i hovedsak handler om forvaltning av fosterforeldreskapet som et felles prosjekt. Det å sette av tid til samtaler med mannen ser ut til å bidra til fellesskap “så kommer vi med sånne forslag om hvordan vi skal gjøre det”.

Gjennom samtalene ser det ut som Tove merker samhörighet med sin mann “så kan vi hjelpe hverandre litt”, som fremmer opplevelsen av fellesprosjektet “er vi like mye inkludert begge to”, som igjen kan virke konstituerende på både familien og for parforholdet. Gjennom å prioritere sosialt fellesskap i paret på kveldstid; “det er ikke så mye trening og og slike ting” kan ensomheten Tove opplever i fosterforeldreskapet på dagtid utjevnes. Det å sette av egentid til paret kan derfor forstås som en mestringsstrategi og forstås som et forsøk på å konstituere et felles fosterforeldreskap. Kanskje er denne måten å forvalte paret på også tilfredsstillende nok for Tove og mannen. Dette fordi nærhet i paret gis mulighet til å bestå gjennom samarbeid om felles mål og mening i fosterforeldreskapet, som Gottman hevder at i seg selv kan virke styrkende på parforholdet (Gottman, 2018, s. 378).

Jeg har her gjennom noen eksempler vist hvordan fosterforeldrene i denne studien “gjør” parforhold, og hvilken betydning tid til parforholdet ser ut til å ha for mestring i fosterforeldreskapet og for konstituering av paret.

6.2.3 Betydningen av en tilgjengelig partner

Med en tilgjengelig og trygg partner kan det blir lettere å forstå og håndtere egne følelser, fordi opplevelsen av tosomhet kan virke styrkende og stressdempende (Teigen, 2017, s. 132, Samoilow & Gran 2017, s. 387) I denne studien så det ut som en tilgjengelig og omsorgsfull partner utgjorde en betydelig forskjell for stabilitet i fosterforeldreskapet. Som Solveig sa:

Det gjør at jeg holder ut. Det gjør at jeg ser lyset i tunellen, det gjør at jeg liksom klarer å stå i det, fordi jeg vet at jeg kan slippe unna hvis jeg virkelig vil, og da er det lettest. Da føler du ikke at du er låst i det på en måte.

Solveig understreker den opprettholdende effekten en tilgjengelig partner har for hennes motivasjon som fostermor “det gjør at jeg holder ut”. Uttrykket viser at mannens tilgjengelighet gjør en betydelig forskjell for henne “gjør at jeg ser lyset i tunellen” som forstås som at han gir støtte til håp “gjør at jeg liksom klarer å stå i det”, som gir motivasjon til å fortsette. Med bevissthet om at hun kan få hjelp fra mannen ved behov “kan slippe unna hvis jeg virkelig vil”, ser det ut som Solveig har med seg et indre bilde av mannen som kan fremme styrke og dempe opplevelsen av stress (Teigen, 2017, s. 132). Dette bidrar til at hun ikke føler seg fanget i oppgaven som fostermor “at du er låst i det”.

Tove trakk frem betydningen av å en lyttende, nysgjerrig og støttende partner:

Når jeg sier: “Nå er jeg sliten. Nå trenger jeg litt påfyll her”, ikke sant. Og han: “Ja? Hva er det som er slitsomt i dag? Hva er det som har vært forskjellig?” ikke sant. Så kan du sitte og prate om det, og når du prater om det så på en måte forløser du det litt også.

Tove viser her hvilken betydelig funksjon hennes tilgjengelig partner har for henne på flere områder. Mannen fremstår som en årvåken partner, fordi han viser interesse for hvordan hun har det “Hva er det som er slitsomt i dag?” Samtalen “sitte og prate om det”, har en beroligende og stressreducerende effekt på henne “på en måte forløser du det litt” som kan forstås som at mannens nærvær bidrar til å regulere Toves følelser. Dette kan relateres til Gottman, som hevder at en ivaretagende partner som er følelsesmessig inntonet kan bidra til trygghet, nærhet og trygghet (Teigen, 2017, s. 132). Når Tove opplever utfordringer i fosterforeldreskapet på dagtid når mannen er på jobb, kjennes behovet for drøftingspartner og sosialt fellesskap som hun uttrykker gjennom “nå trenger jeg litt påfyll her”. Det ser ut til at mannen møter Toves behov ved å sette av tid, som igjen gjør at han får en mindre frustrert kone. Tid til samtale ser derfor her ut som en mestringsstrategi for å reduseres belastning i fosterforeldreskapet.

Kristin trakk frem betydningen av å ha en støttende og handlekraftig partner i vanskelige situasjoner:

Det første halve året følte jeg ihvertfall at jeg hadde veldig støtte i mannen min når det blåste som verst. Det var han jeg ringte til når jeg følte at ting skar seg litt eller det var tøft å stå i de forskjellige utfordringene. (...) Han er litt sånn handlekraftig, så da var det han som ringte til barneverntjenesten for at vi skulle få litt hjelp.

Det kan se ut som Kristin søker trygghet hos mannen for håndtering av usikkerhet “Det var han jeg ringte til”, som kan forstås som en mestringsstrategi. Det ser ut til at mannens tilgjengelighet “når jeg følte at ting skar seg litt” utgjør en betydelig forskjell for Kristins opplevelse av usikkerhet “det var tøft å stå i”. Kristin beskriver det komplementære i paret “han er litt sånn handlekraftig”, som kommer til syne gjennom at han kontakter barneverntjenesten for hjelp. Dette kan forstås å ha en stressreducerende effekt for Kristin “jeg hadde veldig støtte i mannen min”. Det ser ut til at hun opplever mer trygghet i fosterforeldreskapet når hun opplever støtte fra mannen sin, og at mannens tilgjengelighet virker styrkende og stressdempende (Teigen, 2017, s. 132).

Anne trakk frem viktigheten av omsorg fra mannen etter oppfølging av samvær:

Når vi er for oss selv, når ting har landet, så får jeg omsorg fra han og får tømt meg for det som har vært, for det som har bygd seg opp av raseri i løpet av dagen som jeg bare har måttet holde litt unna mens ungene er oppe. Det er kjempeviktig. (...) Han er den jeg kan si det til. Jeg tror at det gjør veldig mye fordi jeg, vi kunne ikke klart oss alene noen av oss.

Anne er frustrert og bekymret for konsekvenser av fosterbarnets samvær og opplever oppfølgingen som belastende. Mannen er hennes fortrolige “han er den jeg kan si det til”, og når han lytter og tar i mot det hun har å si “får tømt meg”, får hun utløp for de vonde følelsene som hun har holdt for seg selv av hensyn til barna. Å ventilere til mannen på tomannshånd “når vi er for oss selv” ser altså ut til å være en mestringsstrategi for Anne. Mannen ser ut til å ha en viktig funksjon som omsorgsperson som hjelper henne med å håndtere følelsene sine “det er kjempeviktig”, samtidig som hun understreker betydningen av tosomhet og komplementaritet i paret “vi kunne ikke klart oss alene noen av oss” som en premiss for håndtering av fosterforeldreskapet. Dette kan relateres til parforholdets funksjon som en trygg base og en ladestasjon (Samoilow & Gran 2017, s. 387).

Det har her blitt presentert noen eksempler fra empirien på hvilken betydning en tilgjengelig og omsorgsfull partner kan ha for mestring i fosterforeldreskapet. Det kan se ut til å ha effekt på utholdenhet, for opplevelse av mot og håp, for reduksjon av stress, håndtering av usikkerhet og vanskelige følelser. Videre for opplevelse av fellesskap i paret som igjen kan fremme stabilitet både i fosterforeldreskapet og i parforholdet.

6.2.4 Holdninger som mestringsstrategier for paret

I datamaterialet utmerket det seg holdninger og tenkemåter hos den enkelte som så ut til å være mestringsstrategier for ivaretagelse av parforholdet i fosterforeldreskapet, og for å holde motet oppe i hverdagen. Som Solveig uttrykte det:

Jeg tror at vi begge har litt toleranse for at ting ikke er helt perfekt hele veien som par da, og at man må ta en liten time-out og tenke at man bare må stå han av, uten at det for vår del har vært vits i å problematisere det, eller få veiledning for det. Det er en uutalt ting at vi står han av liksom. Vi er begge bevisst på at slik er det en periode, ikke sant. Vi har jo hatt småbarn før.

Solveig fremstår som trygg i parforholdet og på at de begge har øynene åpne for å samarbeide om felles målet i fosterforeldreskapet; at det innebærer at det tar energi fra paret en periode “en liten time-out”, som kan forstås som at parets behov tilsettes for barna i en periode. Solveig støtter seg selv gjennom en holdning om “at man må bare stå han av”, som forstås som en selvpålagt krav om å holde ut, som de implisitt også har sammen “en uutalt ting”, som kan forstås som en normalisering av strevet som de sammenligner med erfaringen som småbarnsforeldre “bevisst på at slik er det en periode”. At omsorgsrollen som fostermor medfører flere tilleggsoppgaver ser ikke ut som er i Solveigs fokus.

Kristin viser også holdninger som kan betegnes som mestringsstrategier:

Så er det jo sånn i livet og at i noen perioder så er det ikke like glamor. Sånn er det bare, og det må man bare ta med seg. Det går jo opp og ned her i livet. (...) Sist vi hadde avlastningshelg da var det bare meg og ektefellen hjemme. Da fikk vi slappet av og sett en film sammen. Det var veldig deilig.

Det kan se ut som Kristin holder motet oppe ved å normalisere “så er det jo sånn i livet” og “det går jo opp og ned her i livet”. Samtidig ser det ut som hun demper forventningene til eget parforhold “noen perioder så er det ikke like glamor”. Det virker som hun tror at det ikke er mulig å forandre på “det må man bare ta med seg”, som kan forstås som et forsøk på å fremme aksept for situasjonen hun befinner seg i, men som hun ikke er tilfreds med. Kristin har lite overskudd, og når hun snakker om positivt tid til paret ser det ut som at det for tiden betyr rekreasjon i fellesskap gjennom film og hvile med mannen “det var veldig deilig”. Avlastningshelgen ser derfor ut til å representere en motvekt til slitenhet og avkobling fra fosterforeldreskapet.

Det har her blitt presentert eksempler på hvordan noen holdninger og tenkemåter så ut til å være mestringsstrategier for å bevare parforholdet i fosterforeldreskapet, og for å holde motet oppe i hverdagen.

Oppsummert viser kapittel 6.2 studiens funn om fosterforeldres mestringsstrategier og betydningen av å “gjøre” familie gjennom felles prosjekter. Det ser ut til at det kan virke konstituerende for fosterfamilien som helhet, samtidig som det kan virke opprettholdende og balanserende for parforholdet. Det har også blitt vist hvordan fosterforeldrene “gjør” parforhold, og hvilken betydning det ser ut til å ha for mestring i fosterforeldreskapet og for konstituering av paret. Det har også blitt trukket frem hvilken betydning en tilgjengelig partner kan ha for mestring i fosterforeldreskapet. Ut fra denne studien ser det ut til å ha reduserende effekt på ulike stressbelastninger, i tillegg til å fremme utholdenhet og mot i fosterforeldreskapet. Det ser samtidig ut at fellesskap i fosterforeldreskapet fremmer samhörighet i paret, som igjen kan fremme stabilitet både i fosterforeldreskapet og i parforholdet. Det har også blitt presentert eksempler på hvordan noen holdninger ser ut til å være mestringsstrategier for å bevare parforholdet i fosterforeldreskapet.

6.3 Barnevernets betydning for balanse i fosterforeldreskapet

Dette kapittelet gir en presentasjon av studiens tredje analytiske tema: *barnevernets betydning for balanse i fosterforeldreskapet*. Det analytiske temaet har undertemaer som blir presentert i egne underkapitler: *Barnevernets fokus på parforholdet* og *Barnevernets praksis og forståelsesformer*. Funnene blir belyst med tidligere presentert forskning.

6.3.1 Barnevernets fokus på parforholdet

I fosterhjemsomsorgen legges det stor vekt på å sikre barn stabile fosterhjem som bidrar til positive samspill og utviklingsstøtte. Det tilbys derfor ulike kurs med viktige fordypningstemaer og veiledningsgrupper til fosterforeldre, omtalt i 2.3. I et helhetlig perspektiv på fosterfamilien kan det også sies at barnets omsorgsbetingelser er avhengig av hvordan fosterforeldrene har det sammen. Som tidligere omtalt trekkes stressbelastninger i parforholdet frem som en betydelig risikofaktor for hvordan man klarer å håndtere utfordringer i fosterforeldreskapet (Buehler et al., 2006, s. 544). Stressbelastninger i fosterforeldreskapet kan på den andre siden ha negativ effekt på parforholdet og evne til foreldresamarbeid (Richardson & Futris, 2019, s. 185). I denne studien har jeg derfor vært

nysgjerrig på hvordan fosterforeldrene opplever barnevernets interesse for parforholdet. Jeg vil her redegjøre for studiens funn om dette temaet.

Med unntak av en informant, hadde ingen av fosterforeldrene opplevd at parforholdet ble tematisert av den kommunale barneverntjenesten etter at de fikk fosterbarn. Som Lise sa:

Nei, ikke noe sånn som jeg husker som et eget tema, nei. Altså, det er klart det dukker jo opp hvis vi bekjenner det, er frustrerte og sier at dette går utover alt, ikke sant, men ikke som eget tema.

Hvis Lise har vært frustrert og opplevd fosterforeldreskapet som belastende “dette går utover alt” som også innebærer de voksne, kan de selv ta opp parforholdet som tema “hvis vi bekjenner det”. Dette kan forstås som at Lise opplever at det er noe galt de gjør som innrømmes, og at det er skamfullt å snakke om. Dette kan relateres til det Isdal sier, at skam gjør at vi i mange tilfeller ikke vil fortelle andre hvordan vi egentlig har det, men i stedet strekker oss utover egne grenser (Isdal, 2017, s. 177).

Tove hadde fortalt kontaktpersonen om belastninger i fosterforeldreskapet og i ekteskapet, men opplevde ikke å bli møtt:

Jeg skulle ønske hun kunne si: «Ja nå ser jeg at du sliter. Hva kan jeg hjelpe deg med? Hva er det som vi kan gjøre? Har du behov for en familierapeut? Har du behov for en psykolog eller har du behov for noen?» (...) Men det var ikke noe snakk om det. Det var bare barna.

Tove opplever at barneverntjenesten unnviker temaet parforhold og mangler fokus på fosterforeldrenes behov, noe hun fremstår som skuffet over “det var ikke noe snakk om det”. I stedet ser det ut som barneverntjenestens fokus dreier seg om ivaretagelsen av barnets behov «det var bare barna», som skygger for oppmerksomheten på de voksne. Tove har behov for en tilgjengelig kontaktperson som tar imot hennes sårbarhet og møter henne med aksept “nå ser jeg at du sliter”. Det kan utgjøre en viktig forskjell på hvordan Tover har det. Isdal hevder at fravær av empati og støtte til hjelpere kan øke risikoen for å få traumesymptomer (Isdal, 2017, s. 117). Videre at støtte, forståelse og aksept er viktig for å bevare engasjement og mot til å klare å stå i krevende oppgaver over tid (Isdal, 2017, s. 177). Hollekim fant at barnets beste utgjør et styrende prinsipp i forståelsen av barn og at vi er generelt barnesentrerte i Norge i dag (Hollekim 2016, s. 74). Toves erfaring kan her forstås som et utslag av det Hollekim beskriver som et typisk barnesentrert fokus.

Anne opplevde heller ikke at barnevernet har fokus på parforholdet:

Jeg kan ikke huske vi har snakket om parforhold. Nei, vet du hva, jeg føler at de gangene vi har hatt barnevernet på hjemmebesøk eller vi har møttes i forbindelse med samvær, så har det vært mye rundt barnet og biologisk familie. (...) Jeg tror det er veldig viktig med fokus på parforholdet. Men hvis vi som voksne skal våge å åpne opp om eventuelle utfordringer i samlivet, så tror jeg det er viktig med tillit til den personen i barnevernet. Du bretter jo ikke ut privatlivet ditt til hvem som helst.

Anne opplever at fokuset til barneverntjenesten er “mye rundt barnet og biologisk familie”, og at oppmerksomheten ikke er rettet mot fosterforeldrene. Hun mener samtidig at blikket burde rettes mot fosterforeldres parforhold “det er veldig viktig”, og at trygghet er en forutsetning for det “det er viktig med tillit”. Det virker imidlertid som hun ikke er trygg på sin kontaktperson på nåværende tidspunkt, fordi hun betegner henne som ukjent “hvem som helst”.

Solveigs erfaring representerte et unntak:

Barneverntjenesten i kommunen har vært veldig opptatt av at familien må ha det bra for at fosterbarnet skal ha det bra, og at det innebærer egentid, meg og mannen min, og at vi må ha energi og ressurser til å stå i det. Hun har snakket om dette med avlastning som vi i utgangspunktet har vært reserverte mot, men det er bra at jeg vet at tilbudet finnes.

Solveig opplever at barnevernet har et helhetlig perspektiv på familien “at familien må ha det bra”, som innebærer fokus på de voksnes behov for ivaretagelse av paret “egentid”, som kan medføre overskudd og “energi”, som fremmer stabilitet i fosterhjemmet “ressurser til å stå i det”. Kontaktpersonen ser ut til å ha et forebyggende perspektiv “har snakket om dette med avlastning”, som innebærer betingelser for å ivareta parforholdet. Dette ser ut til å fremme trygghet hos Solveig “bra at jeg vet at tilbudet finnes”.

Jeg har her presentert noen eksempler og redegjort for studiens funn om barneverntjenestens fokus på parforholdet. Med unntak av en informant, hadde ingen opplevd at parforholdet ble tematisert av barneverntjenesten etter fosterbarnets innflytting. Flertallet erfarte at barnets behov var i fokus fremfor de voksnes, og at barneverntjenesten manglet et helhetlig perspektiv på familien. Det kan i denne studien se ut til at barneverntjenesten generelt har et barnesentrert fokus i fosterhjemsarbeidet. Flertallet ønsket parforhold som et tema for ivaretagelse av fosterfamilien som helhet.

6.3.2 Barnevernets praksis og forståelsesformer

Barneverntjenesten står overfor mange faglige utfordringer, fordi de fenomener som skal forstås er mangfoldige i et komplekst samfunn i bevegelse. Kunnskapen og modeller barneverntjenesten benytter kan samtidig være utilstrekkelige, eller henge etter den samfunnsmessige utviklingen (Ulvik, 2005, s. 22). Kristin erfarte barnevernets perspektiv som utilstrekkelig:

Jeg lå i senga og grein på morgenen klokka seks jeg, for jeg var så sliten og tenkte, jammen det var jo sånn for da hadde jeg vært masse våken om natta og så skulle jeg være sammen med barnet hele dagen også, ikke sant.

Og dette fortalte du barneverntjenesten?

Ja, jeg gjorde det, og den tilknytningen er viktig vet du. De var så veldig opptatt av at barnet skulle knytte seg til oss da, eller meg, og det var bare det som var fokuset deres. At den trygge tilknytningen var så viktig at da måtte barnet tilbringe alle sine timer sammen med oss. Jeg skjønner jo at det er viktig, men det hjelper jo ikke hvis vi ikke klarer å stå i det. (...) Jeg ble litt forbanna for det. Da sa jeg det at hun måtte se, ta nesa si litt bort fra boka si og se hvordan det er i det praktiske liv, sa jeg. Det var kanskje litt frekt, men det mente jeg.

Kristin var overveldet og utmattet av den krevende omsorgsoppgaven “lå i senga og grein”, som hun formidler til barneverntjenesten, hvis budskap likevel kommer i skyggen av de faglige ideologiske betingelsene hun opplever som dominerende “den tilknytningen er viktig”, som viser til at hennes behov blir tilsidesatt for barnets behov “bare det som var fokuset deres”. Dette kan også forstås som barnesentrert fra barneverntjenestens side, som viser den forestillingen Hollekim peker på at legges til grunn for gode foreldreskap i dag (Hollekim 2016, s. 74). Kristin viser forståelse for barnets behov for tilknytning, samtidig som hun provoseres over at barneverntjenesten ikke ser de voksne “det hjelper jo ikke hvis vi ikke klarer å stå i det”. Kristin ønsker å bli sett av kontaktpersonen “ta nesa si litt bort fra boka”, og opplever at hun har et for snevert teoretisk perspektiv “den trygge tilknytningen var så viktig”. Dette medfører at det blir stilt urealistiske forventninger i fosterforeldreskapet som ikke stemmer med det Kristin opplever som reelt “i det praktiske liv”. Det fremkommer samtidig en forståelsesform fra barneverntjenestens side som ser ut til å vektlegge fostermors rolle i relasjon til fosterbarnet “at barnet skulle knytte seg til oss da, eller meg” som kan medføre en kjønned deling i fosterforeldreskapet.

Barneverntjenestens arbeid springer ut fra Barnevernloven, som stiller krav til at tjenester skal være forsvarlige og inneholde tilfredsstillende kvalitet (Sundt, H. 2017, s. 49).

Forventningene som stilles til Kristin er ment å sikre barnet en trygg og stabil omsorgssituasjon med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer. Forståelsen av tilknytningens betydning mellom fostermor og fosterbarn ser imidlertid ut til å være så dominerende at annen viktig kunnskap ikke får plass, noe som medfører at Kristins behov for avlastning blir satt til side. Kristin er avhengig av at kontaktpersonen anerkjenner og forstår hennes opplevelse for å løse en vanskelig situasjon, men kunnskap om fosterforeldreskap og stress som tidligere omtalt ser ikke ut til å få plass, eller kan være ukjent for kontaktpersonen.

Jeg føler ikke at jeg har møtt forståelse da, det er det det handler om egentlig. (...) Det har vært en kjempe-kamp.

Kristin opplever å ha sloss for å bli hørt på sitt behov for avlastning “det har vært en kjempe-kamp”. Når fosterforeldre møter fravær av empati og støtte ved vanskelige opplevelser, kan det ifølge Isdal være en risiko for fosterforeldres psykiske helse (Isdal, 2017, s. 117).

De ideologiske rammene så også ut til å kunne begrenser mulighetene for å ha fosterforeldreskapet som et felles prosjekt. Som Solveig sa:

Det var jo veldig fokus når vi fikk fosterbarn, at det var jeg som ble frikjøpt i et år for å ha barnet hjemme, og liksom ha den småbarnstiden og tilknytningstiden. Det var veldig fokus på at det var jeg som kom til å ha mest med barnet å gjøre egentlig.

Solveig opplever at barnevernet vektlegger kvinnens rolle som omsorgsperson for barnet “det var veldig fokus” i tiden med frikjøp. Hun erfarer at barnevernet fokuserer på at fostermor skal være tilgjengelig for barnet “ha den småbarnstiden og tilknytningstiden”, som springer ut av tilknytningsteori som fremmer barnets behov for en primær tilknytningsperson (Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011, s. 261). Fokuset barneverntjenesten har på relasjonen mellom fostermor og barnet ser imidlertid ut til å kunne medføre en kjønnet deling i fosterforeldreskapet, som eksemplet med Kristin også viste. Det kan her se ut som om mannens rolle i småbarnstiden som fosterfar, ektemann og støtteperson for fostermor får lite plass. Det vises til resultater presentert i 6.1, der nettopp en kjønnet deling i fosterforeldreskapet medførte en kjønnet deling av fosterhjemsrelaterte oppgaver, som igjen kunne bidra til opplevelse av ensomhet hos den som var i frikjøp. Det ser derfor ut som om

barneverntjenesten praksis kan ha en utilsiktet konsekvens som eksemplifiseres gjennom Solveig og mannen; at de hindres i å realisere ønsket om å ha fosterforeldreskapet som et felles prosjekt “det var jeg som kom til å ha mest med barnet å gjøre”.

I denne studien fremkommer det et særlig fokus på fosterbarnas behov fra barneverntjenestens side, med særlig vektlegging av tilknytningsteori og relasjonskvalitet mellom fostermor og barnet som en ideologisk ramme. Det ser ut som barnevernet generelt har et barnesentrert fokuset i fosterhjemsarbeidet, som tar oppmerksomheten bort fra parforholdet og de voksnes behov. Med unntak av en, hadde ingen av fosterforeldrene erfart oppmerksomhet på parforholdets betydning i fosterforeldreskapet fra barnevernets side. Det ser også ut som at barnevernets praksis kan begrense mulighetene for å ha fosterforeldreskapet som et felles prosjekt i paret, som alle informantene ønsket ved inngåelse av fosterhjemsoppdraget. Dette fordi kvinnens posisjon i relasjon til barnet ser ut til å vektlegges, og mannens betydning i fosterforeldreskapet kommer i skyggen av dette. Denne praksisen får konsekvenser for muligheter for samhörighet og balanse i fosterforeldreskapet, noe denne studien viser som viktig for opplevelse av mestring.

7 Diskusjon

Tar man utgangspunkt i rammer og faglige premisser som legges til grunn for fosterhjemsomsorgen, kan endringer som oppstår i fosterhjemmene etter innflytting forstås i et mer overordnet perspektiv. Temaet som diskuteres her er barnevernets praksis og forståelsesformer og hvilken betydning det kan ha for balanse i fosterforeldreskapet, og dermed for fosterbarnets omsorgsbetingelser.

I de siste femti årene er det noen disipliner som har lagt premissene for det dominerende kunnskapssynet på barn og familier i de vestlige land, i hovedsak produsert av profesjoner som psykologer, psykiatere og pedagoger. Utviklingspsykologiske perspektiver er blant disse (Hennum, N. 2010, s. 63). Det som anses som godt foreldreskap i dag er barnesentrert og tar utgangspunkt i barns behov. Forestillingen er at godt foreldreskap handler om kvaliteten på relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen og tar utgangspunkt i barnets følelsesmessige- og praktiske behov for omsorg og oppfølging. Videre baserer gode foreldre seg på dialog med barnet og legger til rette for medvirkning (Hollekim, 2016, s. 56). Det dominerende synet på god foreldrepraksis synliggjøres i en rapport fra folkehelseinstituttet i 2019. Det fremheves at

oppdragelse med høy grad av varme og stor grad av kontroll, i tillegg til økt relasjonskvalitet mellom barnet og dets omsorgspersoner assosieres positivt med barns trivsel og utvikling (Folkehelseinstituttet, 2019, s. 60). Når forestillinger om godt foreldreskap finnes i en rekke statlige dokumenter, forsterkes synet på hva en god barndom skal være og hvordan den skapes. Hennem hevder at utviklingspsykologisk kunnskap dermed setter sitt preg på både kulturelle normer og foreldrepraksiser (Hennem, 2010, s. 63). Hun sier videre at oppfattelsen av barnet i sentrum med behov som har forrang foran de voksne har store konsekvenser for hva som forventes av foreldrerollen. Hun trekker frem at utviklingspsykologisk kunnskap har blitt kritisert for ikke å behandle barn som en del av en større helhet, men som et sentrum for voksenlivet, og at det ikke hensyntar at voksne er individer med egne behov (Hennem, 2010, s. 65). Det er det offentlige organiserte barnevernet som bistår fosterfamiliene, og det er den instansen som eksplisitt viser hvilke kulturelle standarder staten legger til grunn for god barneomsorg (Ulvik, 2005 s. 19). Når idealet for god foreldrepraksis er barnesenteret vil det samtidig få konsekvenser for hvilke muligheter voksne har til å prioritere seg selv og parforholdet. Det vil også ha konsekvenser for hva som blir synlig og relevant for profesjonsutøvere som skal bistå fosterfamiliene.

Hollekim viser til at et barnesentrert fokus i dag legges til grunn for det offentlige interesser og behov for kontroll (Hollekim, 2019, s. 74). Klasseorienterte studier har kritisert dominerende kunnskap for å fremme middelklassens verdisyn og forståelse av barn. Kritikken vektlegger at omsorgspersoner læres opp til å fremme middelklassens barneoppdragelse, uten å ta hensyn til materielle og strukturelle forhold som har betydning. Det er av hensynet til barnets beste, men også for å bevare stabilitet og orden i samfunnet (Hennem, 2010, s. 66). Når det formidles oppdragelsesidealer som påberopes å være vitenskapelig basert, blir styringen fra det offentlige mindre synlig (Hennem, 2010, s. 68). Barneverntjenesten kan derfor sies å ha en subtil kontroll i fosterforeldreskapet, og i hvilken grad det er mulig å ivareta parforholdet. Dette fordi de ideologiske standarder får konsekvenser for rammene som settes og for hva som forventes i omsorgsrollen. Statens styringspraksiser har beveget seg fra en samfunnsmessig og sosial forståelse av den enkeltes liv til en forståelse preget av individualisering der livet i større grad blir sett som en følge av personlige valg (Hennem, 2010, s. 67). Individualiseringen kan derfor føre til at fosterforeldrenes avhengighet av barneverntjenesten for opplevelse av mestring blir mindre synlig. Den enkelte er imidlertid avhengig av at andre bekrefter de normer og den identitet som vises frem (Gullestad, 2002, s.

245, Ulvik, 2005, s. 23). Når fosterforeldre godkjennes legges det til grunn at de kan tilby barn en god oppvekst i tråd med kulturens standarder. For fosterforeldre er barneverntjenestens forståelsesformer og den anerkjennelse som gis derfor viktig for opplevelse av mestring (Ulvik, 2005 s. 19).

Det barnesentrerte fokuset kan medføre en risiko for holdbarheten i fosterhjemmene, fordi det kan stå i fare for å ramme kravet som stilles i Barnevernloven om tilfredsstillende kvalitet. Når et helhetlig perspektiv uteblir, oppstår dilemmaet mellom barnets behov på kort og på lang sikt. På den ene siden kan det å fokusere på barnets behov for tilknytning gi gode resultater for barnets utvikling. Hvis man samtidig glemmer å behandle barnet som en del av en større familiekontekst og de andre familiemedlemmenes behov undergraves som i eksemplet med Kristin i 6.3.2, kan det gi negative konsekvenser for barnets tilknytning på sikt. Et for ensidig fokus på barnets behov kan øke belastningen i fosterforeldreskapet og i parforholdet, og dermed ha en negativ innvirkning på barnets omsorgsbetingelser. Når kvaliteten i parforhold og foreldresamarbeid trues, kan det medføre økt ustabilitet i fosterhjems plasseringen (Richardson & Futris, 2019, s. 185). Som tidligere omtalt utpekte det seg opplevelse av slitenhet hos *alle* fosterforeldrene i denne studien, noe de opplevde påvirket både familien og parforholdet negativt på ulike måter.

De ideologiske rammene som også ser ut til å begrenser mulighetene for fellesprosjektet, kan samtidig virke negativt inn på balansen i fosterforeldreskapet og i parforholdet. Denne studien viser at særlig en kjønnet/komplementær deling i fosterforeldreskapet kan medføre belastninger spesielt for kvinnene. Studien til Richardson & Futris kan underbygge dette, fordi den viser at merbelastninger i fosterforeldreskapet kan påvirke parforholdet negativt, fordi opplevelsen av stress i fosterforeldreskapet har signifikant og negativ innvirkning på hvordan både menn og kvinner oppfatter kvaliteten på parforholdet (Richardson & Futris, 2019, s. 187).

Jeg har her diskutert barnevernets dominerende praksiser og forståelsesformer som i denne studien viser seg å være barnesentrert og særlig påvirket av tilknytningsteori. Videre hvordan et dominerende kunnskapssyn ser ut til å påvirke rammene for fosterforeldreskapet og hvilke muligheter som gis for mestring og ivaretagelse av seg selv og parforholdet. Denne studien viser at barnevernets praksis har en tendens til å fremme en kjønnet arbeidsdeling i fosterforeldreskapet. Foster mors rolle idealiseres i relasjonene til fosterbarnet, og det kan dermed se ut som at mannens rolle kommer i skyggen. Barnevernets praksis ser dermed ut til

å ha en utilsiktet konsekvens. Den kan svekke muligheten for at fosterforeldrene får realisert målet om å være fosterforeldre som et felles prosjekt, som kan skape ubalanse i fosterforeldreskapet og i parforholdet. I denne studien ser det ut til at det er de fosterforeldre som klarer å ha fosterforeldreskapet som et felles prosjekt som er de mest robuste fosterforeldrene.

8 Avslutning

8.1 Avsluttende kommentarer

I denne studien ses det en bevegelse i komplementær arbeidsdeling hos fosterforeldrene etter en periode med frikjøp. Utviklingen står i kontrast til samfunnsmessige utviklingstrekk i vår tid for øvrig, der det komplementære kjønnsarrangementet i stor grad blitt bygget ned. Det kan se ut som det er en risiko for at fosterforeldre føres tilbake til utdaterte måter å organisere familielivet på. Kvinnene får hovedansvaret for barn og hjem og blir de som setter egen karriere til side, mens mannen jobber og har mulighet for karriereutvikling, samtidig som han fungerer som familiens beskytter. Når gamle samfunnsstrukturer fremdeles preger nåtidens fosterforelderskap stemmer imidlertid ikke lenger kartet med terrenget. Som denne studien viser kan konsekvensen bli en kollisjon mellom gamle rolleforventninger og nye samfunnsstrukturer som medfører en ubalanse og splittelse mellom kjønnene. Det kan igjen ramme det moderne parforholdet som ofte kjennetegnes gjennom å være orientert mot en dobbelt selvrealisering både hjemme og på jobb.

Sett i lys av hva denne studien viser, kan det være behov for et mer helhetlig familieperspektiv i møte med dagens fosterhjem. Dette kan innebære at det offentlige organiserte barnevernet utvider perspektivet til ivaretagelse av fosterforeldres samliv, som igjen kan bidra til å fremme stabilitet i fosterforeldreskapet og forebygge sammenbrudd. Like viktig som et barnesentrert fokus med særlig fokus på barnets behov for trygg tilknytning, kan det derfor være å legge til rette for trygg tilknytning i parrelasjonen, som kan fremme samarbeid og mestring i fosterforeldreskapet (Teigen, 2017, s. 132). Denne studien synliggjør også behovet for rammebetingelser som legger til rette for å ha fosterforelderskapet som et felles prosjekt. Det kan innebære både muligheter og krav til felles oppfølging av fosterhjemsrelaterte oppgaver fra starten av, som felles deltakelse i veiledning for sammen å ivareta fosterbarnets behov og økt tilgang på avlastning. Videre påpeker Richardson & Futris

at det innebærer økt kunnskap gjennom parkurs og bevissthet om selvivaretagelse (Richardson & Futris, 2019, s. 194). Dette ser ut til å ha en stabiliserende effekt fra to sider; både fra det offentlige iverksatte fosterforeldreskapet og innad i det private parforholdet.

Ut fra denne studien kan det virke som organiseringen av fosterhjemsomsorgen er i utakt med nåtidens måter å organisere familie og parforhold på. De fleste voksne mennesker ønsker i dag å være jobb, og søker sosialt fellesskap og selvrealisering både i parforholdet og utenfor hjemmets kjerne. Regjeringen fremmer i tillegg en politikk der det er ønskelig at flest mulig er i arbeid (Arbeids- og sosialdepartementet, 2013, s. 1). Samtidig erfarer flere av Bufetats regioner nedgang i henvendelser fra potensielle fosterforeldre, og det rekrutteres ikke nok fosterhjem for å dekke de ulike fosterbarnas behov (NOU 2018: 18, s. 55). Det kan dermed se ut som om forsøket på å trigge ønsket om å gi nestekjærlighet som illustreres i julefortelling om Marte Svennerud "Je tar alle sju. Itte no knussel" (Ring, 1995, s. 43) ikke er tilstrekkelig i 2020. Tiden er inne for utvikling av nye motivasjonsformer som møter moderne kvinner og menn på hva som er viktig i deres livsprosjekter, og der fosterforeldreskapet kan inngå i slike.

8.2 Veien videre

Denne studien bidrar til økt kunnskap og forståelse for fosterforeldres situasjon, og om hva som kan utspille seg i både fosterforeldreskapet og i parforholdet. I prosessen har jeg blitt oppmerksom på hvor lite fokus det er på fosterforeldres parforhold i barnevernets virksomhet og hvor viktig det er med mer forskning på området. Kontaktpersoners forståelse av parforholdets dynamikk i fosterforeldreskapet bør belyses nærmere. Det kunne også vært interessant å forske på hvilken betydning klassebakgrunn har for utøvelse av fosterforeldreskapet og hvordan det påvirker parforholdet. Dette fordi det tidligere har blitt hevdet at omsorgspersoner påvirkes til å fremme middelklassens forståelse av barn og barneoppdragelse gjennom dominerende kunnskap i samfunnet (Hennum, 2010, s. 66). Det blir også viktig fremover å forske på fosterforeldre i en større samfunnsmessig kontekst, og ikke begrense seg til de interpersonlige relasjonene og individuell psykologi. Å se fosterforeldreskap i lys av samfunnsstrukturer er nødvendig for å forstå kompleksiteten og dynamikken, noe som kan bidra til økt stabilitet og trivsel for både barn og voksne i fosterfamilier.

8.3 Litteraturliste

- Aakvaag G. C. (2008). *Moderne sosiologiske teorier*. OSLO: Abstrakt forlag AS.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. OSLO: Cappelen Damm Akademisk.
- Arbeids- og sosialdepartementet. (2013). *Flere i arbeid* (Meld. St. 46 (2012-2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-46-20122013/id733259/?ch=1>
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling* (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Notat 2/2013). Hentet fra http://www.nova.no/asset/6378/1/6378_1.pdf
- Barbra, R. (1995). Itte no knussel. I Bing, J., Dahl, T. E., Fosheim, M., Newth, E., Scheen, K. *Gull og glitter. En bok om penger* (s. 40-43). Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Beck, U. and Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, 85-98, London: SAGE Publications.
- Brandtzæg, I., Smith L., Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner. Tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brubacher, L.L. (2019). *Emosjonsfokusert parterapi. Kjærligheten i et tilknytningsperspektiv*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Buehler, C., Rhodes K.W. , Orme, J.G & Cuddeback, G. (2006). The potential for successful family foster care: Conceptualizing competency domains for foster parents. *Child Welfare*, 85 (3), 523-558. <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.hioa.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=2ef3f4b6-1390-40b9-ac93-015e342317ef%40pdc-v-sessmgr04>
- Bufdir. (2019, 14. november). Familiehjem. Hentet fra https://bufdir.no/Fosterhjem/Ulike_typer_fosterhjem/Familiehjem/

- Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Carew, N. M. (2016). *Secondary traumatic stress and the foster parenting experience: Exploring factors associated with the prevalence of secondary traumatic stress in foster parents caring for children who have experienced trauma* (Doktoravhandling, Michigan State University, USA). Hentet fra <https://search-proquest-com.ezproxy.hioa.no/docview/1835144789/fulltextPDF/17BAD99CB99D452APQ/1?accountid=26439>
- Ellingsæter A.L. (2012). Familiepolitikk i klassesamfunnet. s. 99-121, i Ellingsæter og K. Widerberg (Red.) *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.
- Fauskanger, J., Mosvold, R. (2014). Innholdsanalysens muligheter i utdanningsforskning. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(2), 127-139.
- Finch, J. (2007). Displaying Families. I *Sociology*, 41(1), 65-81.
- Folkehelseinstituttet. (2019). *Systematisk kartleggingsoversikt. Sammenhenger mellom foreldrepraksiser og barns trivsel*. Hentet fra: <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2019/sammenhenger-mellom-foreldrepraksiser-og-barns-trivsel-rapport-2019.pdf>
- Goldberg, A. E., Kinkler, L. A., Moyer, A. M., & Weber, E. (2014). Intimate Relationship Challenges in Early Parenthood among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples Adopting via the Child Welfare System. *Professional psychology, research and practice*, 45(4), 221-230. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4146488/>
- Gottman, J.M. (2018). *Snu deg til meg! Det du gjør i løpet av et mikrosekund, avgjør hvor relasjonene dine ender opp*. Oslo: Panta Forlag.
- Grøholt, E.K., Nordhagen, R., & Heiberg, A. (2007) Mestring hos foreldre til barn med funksjonshemninger. *Tidsskriftet den norske legeforening*, 127(4), 422-6. <https://tidsskriftet.no/2007/02/originalartikkel/mestring-hos-foreldre-til-barn-med-funksjonshemninger>

- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hennem, N. (2010). Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne. *Sosiologi i dag*, 40(1-2), 57-75.
<https://oda.hioa.no/en/mot-en-standardisering-av-voksenhet-barn-som-redskap-i-staten-s-disiplinering-av-voksne/asset/dspace:1607/531851post.pdf>
- Hollekim, R. (2016). *Contemporary discourses on children and parenting in Norway An empirical study based on two cases* (Doktoravhandling) Universitetet i Bergen.
Hentet fra
<http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/15251/dr-thesis-2016-Ragnhild-Hollekim.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004). *Familien - Pluss én. Innføring i familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Isdal, P. (2017). *Smittet av vold. Om sekundærtraumatisering, compassion fatigue og utbrenthet i hjelpeyrkene*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2017). *Kvalitativ analyse. Syv tradisjoner*. Hans Reitzels Forlag.
- Kaasbøll, J., Lassemo, E. & Melby, L. (2018). *Modulbasert opplæring for fosterhjem. En kunnskapssammenstilling* (SINTEF Teknologi og samfunn. Helsetjenesteforskning Nr. 1/2018). Hentet fra
https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/2504548/2018_00183_OPPL%25C3%2586RING_SINTEF_9.2.2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kitterød, R. H. & Rønsen, M. (2012). Kvinner i arbeid ute og hjemme. Endring og ulikhet. s. 161-190, i A. L. i Ellingsæter og K. Widerberg (Red.) *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Kvello, Ø. (2018). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (1992). (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_4
- Magnussen, M.-L. (2012). Menns forsørgerarbeid. s. 242-259, i Ellingsæter og K. Widerberg (Red.) *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- NOU 2018: 18 (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of social science. A Contemporary Introduction*. New York: Routledge.
- Samoilow, D. (2015). *Kunsten å elske. Ni nøkler til det gode samlivet*. Oslo: Kagge Forlag AS.
- Samoilow, D. & Gran, S. (2017). *Emosjonsfokuset terapi*. I O. Næss (Red.) *Håndbok i parterapi* (s. 125-137). Bergen: Fagbokforlaget.
- Skrede, K. & Wiik, K.A. (2012). Forsørgelsesstruktur og inntektsfordeling: Mer likestilling og større ulikhet? s. 215-241, i A. L. i Ellingsæter og K. Widerberg (Red.) *Velferdsstatens familier, nye sosiologiske perspektiver*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.
- Statistisk sentralbyrå. (2020, 13. mars). Barnehager. Hentet fra <https://www.ssb.no/barnehager>
- Sundt, C. (2019). Færre barn, flere i heltidsjobb. (SSB analyse: 2019/19). Arbeid og omsorgsforpliktelser. Statistisk sentralbyrå. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/faerre-barn-flere-i-heltidsjobb>
- Sundt, H. (2017). Hva styrer fosterhjemsomsorgen? s. 48-64 i Sundt H. (Red.) *Fosterhjemshåndboka* (7. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.

- Sundt, H. (2017). Ulike typer fosterhjem, s. 65-78 i Sundt H. (Red.) *Fosterhjemshåndboka* (7. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Teigen, A.M.F. (2017). Følelser - en introduksjon, i O. Næss (Red.) *Håndbok i parterapi* (s. 125-137). Bergen: Fagbokforlaget.
- Ulvik, O.S. (2005). Fosterfamilie som seinmoderne omsorgsarrangement. En kulturpsykologisk studie av fosterbarn og fosterforeldres fortellinger. Oslo: Unipub Forlag.
- Zemp, M., Nussbeck, F., Cummings, E. Bodenmann, G. (2017). The Spillover of Child-Related Stress into Parents' Relationship Mediated by Couple Communication, *Family Relations*, 66(2), 317-330.
<https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.hioa.no/doi/epdf/10.1111/fare.12244>
- Ødegård, A., Lohne, M., Willumsen, E. (2015). Utilsiktet flytting fra fosterhjem - En kvalitativ studie av fosterforeldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern* 92(3), 1-21.
https://www.idunn.no/tnb/2015/03/utisiktet_flytting_fra_fosterhjem_-_en_kvalitativ_studie_a

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hva betyr det for parforholdet å være fosterhjem?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å øke kunnskapen i fosterhjemsomsorgen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Undersøkelsen ønsker å sette lys på hva det betyr for parforholdet å være fosterhjem. Vi vet at parforholdet blir berørt av å være fosterforeldre. For noen kan det bety styrking gjennom et felles prosjekt, mens det for andre kan innebære konflikter og påkjenninger. På hvilken måte enkeltpersoner berøres har vi likevel for lite kunnskap om i dag. Du inviteres derfor til å delta i en undersøkelse om dine erfaringer, som kan bidra til utvikling av ny kunnskap og forståelse. Kunnskapen kan bli viktig for fosterforeldre, for fagpersoner som hjelper fosterforeldre og for de som skal rekrutterer nye fosterhjem.

Undersøkelsen er knyttet til et mastergradsprosjekt i Familiebehandling ved OsloMet - storbyuniversitet (tidligere Høyskolen i Oslo og Akershus). Jeg som forsker heter Elisabeth Meyer Lugg, og er utdannet klinisk barnevernpedagog i barn og unges psykiske helse (BUP), familieterapeut og parterapeut. Jeg er ansatt ved Bufetat Fosterhjemtjenesten i Vestfold.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er OsloMet – storbyuniversitetet som er ansvarlig for forskningsprosjektet. Prosjektleder er professor Oddbjørg Skjær Ulvik.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Undersøkelsen retter seg mot personer som er fosterforeldre i dag, eller som har avsluttet oppdraget i løpet av de siste tre årene. Det kan være fosterforeldre som opplever at det stort sett er bra/har gått bra, eller personer som har opplevd store utfordringer, skilsmisse og eller utilsiktet flytting. Utvalget rekrutteres gjennom Bufetat Fosterhjemstjenesten i region sør, bortsett fra avdelingen i Vestfold der undertegnende jobber. Det er viktig at personene ikke kjenner Elisabeth Meyer Lugg fra tidligere. Jeg vil derfor be rådgivere i Fosterhjemstjenesten om å sende informasjonsskrivet til aktuelle informanter. Hvis du samtykker til å delta i mitt prosjekt vil jeg be rådgiverne om å oversende din kontaktinformasjon til meg, slik at vi kan lage en avtale. Det er behov for 5-8 informanter totalt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Vi snakker sammen i ca. 1 time om dine erfaringer som fosterforelder, og jeg tar utgangspunkt i en intervjuguide. Når du svarer, kan jeg hvis det blir aktuelt, be deg om å utdype svarene med noen nye spørsmål. Jeg vil blant annet spørre om hvordan parforholdet var før innflytting og eventuelle endringer etter innflytting, og hvilke behov for oppfølging du/dere som fosterhjem har hatt vil også være aktuelt å snakke om. Om du/dere har snakket med barneverntjenesten om parforholdet etter innflytting vil tematiseres. Samtalen vil gjennomføres hjemme hos dere eller på et kontor etter nærmere avtale. Det vil bli tatt et lydopptak av samtalen som oppbevares innelåst, og det slettes etter prosjektets slutt. Når masteroppgaven skrives vil det som har blitt fortalt anonymiseres og ikke kunne gjenkjennes av andre.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg eller ditt samarbeid med Bufetat hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er Oddbjørg Skjær Ulvik professor ved OsloMet og Elisabeth Meyer Lugg masterstudent ved OsloMet storbyuniversitet som har tilgang til datamaterialet
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data
- Lagre datamaterialet behandles på sikret dataenhet
- Lydopptaket vil oppbevares innelåst og slettes ved prosjektets avslutning
- Ved behov for hjelp fra en profesjonell leverandør av transkripsjon (som nedtegner lydfil til papir) vil forespørsel om tillatelse ettersendes NSD og navn på databehandler oppgis

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

- Prosjektet skal etter planen avsluttes innen 31.12.2019. Lydopptaket vil oppbevares innelåst og slettes ved prosjektets avslutning.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet – storbyuniversitetet ved prosjektansvarlig Oddbjørg Skjær Ulvik.
Kontaktinformasjon: tlf.: 67238154 eller oddbjorg@oslomet.no
- Personvernombud ved OsloMet – Storbyuniversitet er Ingrid Jacobsen. Kontaktinformasjon: ingridj@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Oddbjørg Skjær Ulvik

Elisabeth Meyer Lugg
Masterstudent

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *"Hva betyr det for parforholdet å være fosterhjem?"*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et intervju som vil vare i ca. 1 time

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 31.12.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Vurdering fra NSD

9.8.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Hva betyr det for parforholdet å være fosterhjem?

Referansenummer

156310

Registrert

10.01.2019 av Elisabeth Meyer Lugg - elisabeth@meyerlugg.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet - storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Oddbjørg Skjær Ulvik, oddbjorg@oslomet.no, tlf: 67238154

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Elisabeth Meyer Lugg, s102798@oslomet.no og elisabeth@meyerlugg.no, tlf: 95240982

Prosjektperiode

04.02.2019 - 31.12.2020

Status

09.01.2020 - Vurdert

Vurdering (2)

09.01.2020 - Vurdert

NSD har vurdert endringen registrert 02.01.2020.

Vi har nå registrert 31.12..2020 som ny sluttdato for forskningsperioden.

Vi gjør oppmerksom på at ytterligere forlengelse ikke kan påregnes uten at utvalget informeres om forlengelsen.

NSD vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!

Med vennlig hilsen NSD

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1).

04.02.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 04.02.2019. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2019.

FOSTERFORELDRE SIN TAUSHETSPLIKT

Fosterforeldre har taushetsplikt. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere det enkelte fosterbarn eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at dere er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, bosted og eventuelle spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under intervjuene.

Forsker og informant har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet.

Det kan derfor være hensiktsmessig om forskeren avklarer dette med informanten i forkant av intervjuet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettfærdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 4: Intervjuguide

Intervjuguide

- 1) Hvordan ser familien din ut i dag?
- 2) Kan du fortelle litt om prosessen som førte til valget om å bli fosterhjem?
Underspørsmål: Hva veiet for og i mot?
- 3) Kan du huske om det var noen som snakket med dere om parforholdet før fosterbarnet flyttet inn (enten barneverntjenesten eller andre) og eventuelt på hvilken måte?
- 4) Har noen snakket med dere om parforholdet etter at fosterbarnet kom til dere?
Underspørsmål: et fast tema eller tilfeldig tema?
- 5) Er det noe som har blitt forskjellig tilknyttet parforholdet før og etter innflytting?
Underspørsmål: På hvilken måte har det eventuelt blitt annerledes og hva tenker du er grunner til det?
- 6) Kan du beskrive en helt vanlig helg (eller en annen situasjon) der dere har hatt det fint sammen som par og familie?
- 7) Kan du beskrive en helg (eller en annen situasjon) der det har vært utfordrende å være par eller familie? Hva skjedde da? *(fra beskrivelser til refleksjon og så evt. følelser)*
- 8) Kan du fortelle litt om hvordan det er/ har vært å være fosterforeldre versus foreldre, og hvordan har dere kombinert dette? *Underspørsmål: har dere vært enige/uenige her?*
- 9) Har noe i forhold til arbeidsdeling og roller mellom dere blitt endret etter at dere ble fosterhjem? *Underspørsmål: har det bare blitt sånn eller har dere bestemt at slik skal det være?*
- 10) Har det å være fosterforeldre påvirket parforholdet på noen måte?
Underspørsmål: vil du si noe mer konkret om det?
- 11) Kan du fortelle om hvordan det er/ har vært å ivareta eget parforhold i kombinasjon med å være fosterhjem? *Underspørsmål: kan du si noe mer om det/gi meg et eksempel?*
- 12) Hvis det kommer frem noe vanskelig: *hvordan har dere forsøkt å løse utfordringene? Har dere bedt om noe hjelp? (evt. om de har snakket med andre om utfordringene?)*
- 13) Hvordan har det vært å snakke om dette med deres kontaktperson i barneverntjenesten? *Eventuelle hindringer for å diskutere utfordringer?*
- 14) Kan dere beskrive hvilken oppfølging dere har fått?
- 15) Hvordan har hjelpen eventuelt fungert for deg/dere?
- 16) Er det noe du kunne ønsket var annerledes i hjelpetilbudet?
Underspørsmål: Kan du beskrive hvordan du skulle ønske det hadde sett ut?
- 17) Hva tenker du generelt om kombinasjonen ivaretakelse av parforholdet og det å være fosterhjem?
- 18) Da har jeg ikke flere spørsmål. Er det noe mer du/dere har lyst til å si eller tilføye før vi avslutter?
- 19) Eventuelt: oppsummere noen hovedpunkter jeg har fått innsikt i. Stemmer dette?